અનુક્રમણીકા

દીક્ષા ધર્મ

પ્રકરણ ૧

આત્મા અને ધર્મ.

આખાએ જગતની કાયવાહી તરફ નજર નાખતા આપણે સ્પષ્ટ જોઈ શકીએ છીએ કે, જગતમા જન્મેલા અને જન્મતા એકેન્દ્રિયથી પચેન્દ્રિય લગીના પ્રત્યેક પ્રાણીએ, પોતાના જીવનની દરેક પ્રવૃત્તિ સુખ મેળવવાની ભાવનાથી કરેલી છે, અગર કરે છે જગતમા એવો એક પણ જીવ નથી, કે જે સુખ માટે ન તલસી રહ્યો હોય બલ્કે એકેન્દ્રિયથી પચેન્દ્રિય લગીના સઘળા જીવો, પોતાની શક્તિ અને સાધનોનુસાર સુખ મેળવવા માટે બનતા તમામ પ્રયત્નો જરૂર કરે છે

અનાદિ કાળથી અનતા ભવભ્રમણ કરતો પ્રત્યેક આત્મા આ સસાર ચક્રમા, સુખદુખના અનેક કડવા મીઠા પ્રસગો અનુભવી ચુકયો છે પણ એ બધાએ ભવભ્રમણનુ સરવૈયુ કાઢીએ, અગર બારીકાઈથી નિરીક્ષણ કરીએ, તો આત્માએ આજ લગીમા એક જ કાર્ય કર્યું છે, અને તે —(૧) શરિર મેળવવુ, (૨) તેને પોષવુ (૩) તેને સભાળવુ (૪) તેનો એક સમયમા ત્યાગ કરી ચાલ્યા જવુ

આત્માના આખાએ ભવભ્રમણના કાયનુ આ સરવૈયુ છે આખા ભવભ્રમણમા આત્માએ સુખની ઇચ્છા અને દુખનો દ્વેષ કર્યો છે પણ આકસ્મિક સયોગોમા દુખના ડુગર નીચે દબાઇ ગયેલો આત્મા જ્યારે દુખનો દ્વેષ કરવાનો અવકાશ પણ મેળવી શકતો નથી ત્યારે દુખ વેદન કરવાથી કર્મબધ તૂટે છે, અને કાઇક ઉન્નત દશા પ્રાપ્ત થાય છે.

તે વટે મગર મનુષ્ય વગેરે ઉચ્ચ ગતિઓમાં કર્મના બંધ છેદવાને જે આત્મ હિતકારી પ્રવૃતિઓ આત્માએ આદરી છે તેના મીઠા ફળ તરીકે તે તેટલી ઉન્નત દશા પ્રાપ્ત કરી શક્યો છે આપણે મનુષ્ય દેહધારી આત્માઓએ, જગત ઉપર દેખાતી બીજી તમામ ગતિઓમાં ભવભ્રમણ કરતા આત્માઓ કરતા કંઈક વિશેષ પ્રગતિ સાધેલી છે, અને તેથી આપણે સુખ દુઃખ, સાર-અસાર, ધર્મ, અધર્મ, નીતિ, અનીતિ, સદ્ગુણ, દુર્ગુણ, વિગેરેનો કાંઈક યથાશક્તિ વિચાર કરી શકીએ છીએ

મનુષ્ય જીવનની વિશેષતા

આપણને પ્રાપ્ત થયેલી આ વિવેક બુદ્ધિ આપણા મનુષ્ય જીવનની વિશેષતા છે, અને તે વિશેષતાનો ઉપયોગ વિશેષ ઉન્નત દશા પ્રાપ્ત કરવા માટે, ભૂતકાળના મહા પુરુષોએ, કર્યા છે અને વર્તમાનમાં પણ તેજ રીતે થઈ રહ્યું છે

વિશેષતાના ઉપયોગ

જે મહાત્માઓ, આત્મા ઉપરના કર્મના બંધનો, વધારે સ્પષ્ટ રીતે જોઈ શક્યા, તે બંધનો તોડવાના ઉપાયો ચીતરી શક્યા, અને તે ઉપાયોને અમલમાં મુકી શક્યા, એવા ઘણા મહાત્માઓ આ સંસારથી પર થઈને સાચું આત્મહિત સાધી ગયા છે, અને કર્મના બંધનમાંથી પોતાના આત્માની મુક્તિ કરાવી શક્યા છે તેઓ સાચું સુખ પ્રાપ્ત કરી શક્યા છે અને તે સુખ અવ્યાબાધપણે ભોગવી રહ્યા છે, તે મહાત્માઓને મુક્ત આત્મા કહીએ છીએ અને

મુક્ત આત્માઓ

મુક્તિની પ્રાપ્તિને અર્થે તેમણે બતાવેલા અનુભવસિદ્ધ માર્ગને **ધર્મ—માર્ગ** કહીએ છીએ જે આત્માઓ પોતાના સુખની પ્રાપ્તિનો માર્ગ પોતે શોધી શકતા નથી, પણ તે માર્ગનું અસ્તિત્વ સ્વિકારીને તે દ્વારા સુખની પ્રાપ્તિ માટેના પ્રયત્નો કરવાને પ્રવૃત થાય છે તે આત્માઓને ધર્મ માર્ગે વિચરતા આત્માઓ કહીએ છીએ

ધર્મ માર્ગ

આપણે સારી રીતે જાણીએ છીએ કે, જગતના દરેક પ્રાણીનો અતીમ આશય સુખ પ્રાપ્ત કરવાનો હોય છે, અને તે પ્રાપ્તીના માર્ગમા કોઈપણ બીજાની દરમીયાનગીરી, અગર અકુશ તેને પરવડનો નથી, અને જે કોઈ દરમીયાનગીરી કરવા આવે છે, તેની સામે પોતાનુ શરીર અને પ્રાપ્ત થયેલી વસ્તુઓનુ રક્ષણ કરવા માટે, પોતાની સર્વ શક્તિઓ એકત્રિત કરીને તે અલ્પકાય આત્મા પણ આમરણાન્ત યુદ્ધ ખેલે છે પરિણામે બન્ને વચ્ચે પરસ્પર રોષ અને દ્વેષની ભાવનાઓ પ્રગટે છે અને કર્મના બધ બધાય છે સુખ વિસરી દુખના દર્શન થાય છે

ધર્મની વ્યાખ્યા કરતા કહ્યુ છે કે—' દુર્ગતિમા જતા જે ધારણ કરે તે ધર્મ " દરેક ધર્મ પ્રત્યેક પ્રગતિશીલ આત્માએ પોતાની પ્રગતિની મર્યાદામા રહીને જગતને— બનાવેલો છે અને તેથીજ ઘણા જુદાજુદા નામોમા તથા ઓછા અગર વધારે વિકસિત સ્વરૂપમા આપણને નજરે પડે છે જે ધર્મના આદ્ય ઉપદેશક વધારે પ્રગતિશીલ અને કર્મના બધનથી વધારે મુક્ત, તે ધર્મ વધારે ઉંચો, વધારે સરળ, અને વધારે પ્રગતિસાધક, જે ધર્મના આદ્ય ઉપદેશક ઓછા પ્રગતિશીલ એ કર્મના બધનથી ઓછા મુક્ત તે ધર્મ ઓછો પ્રગતિસાધક ધર્મને અનુસરનારાઓમા પણ એમજ છે જે મનુષ્ય જેટલા પ્રમાણમા આત્મ હિત સાધી શકયો છે અગર—આત્મ માર્ગે પ્રગતિ કરી શકયો છે, તે મનુષ્ય તેટલા પ્રમાણમા ઉંચા પ્રકારના તારકને અનુસરે છે જે મનુષ્ય ઓછી પ્રગતિ કરી શકયો છે, તે ઉતરતા પ્રકારના તારકને અનુસરે છે પણ બધાએ અનુસરણોમા, બલ્કે બધાએ ધર્મોમા વસ્માની મૂળ સ્થાપનાનો આશય, સાચા ચિરસ્થાયી સુખની પ્રાપ્તી માટેનો હોય છે અને કર્મના બધનેનો છેદ કરવો, તથા એકબીજા આત્માઓ વચ્ચે, જેમ બને તેમ ઓછી અથડામણો થાય, તેના ઉપાયો

ગોઠવેલા હોય છે જે ધર્મસ્થાપકે ફક્ત મનુષ્ય જીવનનોજ વિચાર કરીને ધર્મ સ્થાપેલો હોય છે, તેના નીતિ નિયમો અને શાસ્ત્રોમા મનુષ્ય જીવન મનુષ્ય દેહધારી આત્માઓમા ઓછામા ઓછી અથડામણો કેવી રીતે થઇ શકે, અને પ્રત્યેક દેહધારી આત્મા બીજા મનુષ્ય દેહધારી તરફથી કાઈપણ નડતર થયા વિના કેવી રીતે શાત અને સુખી જીવન જીવી શકે એવા નીતિ નિયમો ઘડાયેલા હોય છે જે ધર્મસ્થાપકે મનુષ્ય અને તિર્યંચ પુરતોજ વિચાર કર્યો છે, તે ધર્મસ્થાપકના ધર્મમા મનુષ્ય અને તિર્યંચ દેહધારીઓમા ઓછામા ઓછી અથડામણ થાય તેવા વિધાન નજરે પડે છે અને જે મહા જ્ઞાનીઓએ સકળ બ્રહ્માડના સ્વરૂપને જાણ્યુ છે, પોતાનામા રહેલા સ્વરૂપ જ્ઞાનના પ્રભાવે જેમણે સાક્ષાત્કાર કર્યો છે તેમના ધર્મશાસ્ત્રોમા સકળ બ્રહ્માડમા જીવતા એકેન્દ્રિયથી પચેન્દ્રિય લગીના, જૈન સિદ્ધાત મુજબ પાચસો ને ત્રેસઠ જાતિના જીવો કોઇપણ પરસ્પર અથડામણમા આવ્યા સિવાય, પોતાનુ જીવન શાતિથી વ્યતિત કરી શકે, અને તે શાતિના સમય દરમિયાન પોતાના આત્માનો ક્રમિક વિકાસ સાધી, છેવટે કર્મના બધનમાથી સપૂર્ણ મુક્તિ મેળવી શકે, તેવા રસ્તાઓ દર્શાવેલા હોય છે

ધર્માનુયાયીઓના આદર્શ — પોતાના ધાર્મિક અનુસરણમા પ્રત્યેક મનુષ્ય ઉપર મુજબ થોડો યા વધારે આત્મવિકાસ સાધી ધર્મની સ્થાપના જેમણે કરી છે, તેવા દરેક ધર્મ સ્થાપકને, પોતાનો જીવન આદર્શ કલ્પે છે, અને તે આદર્શને દૃષ્ટી સન્મુખ રાખી તેની સિદ્ધિ માટે સઘળા પ્રયત્નો યથાશક્તિ કરે છે

અનુયાયીઓમા બે વર્ગ — અનુયાયીઓમા પણ બે વર્ગ નજરે પડે છે—એક વર્ગ એવો હોય છે કે જેને પોતે આદર્શ માન્યા છે, તે આદર્શનેજ અક્ષરશ અનુસરી તેજ સ્થાનની પ્રાપ્તી માટેજ, પોતાની બધી શક્તિઓ ખર્ચે છે જ્યારે બીજો વર્ગ કર્મના બધનમા વધારે બદ્ધ થયેલો પોતાની સગવડો સાચવી

વિશેષ બાહ્ય મુશ્કેલીઓમા ઉતર્યા સીવાય, તારકે બતાવેલા રસ્તે ચાલી આત્મહિત સાધનારો હોય છે પહેલા વર્ગનુ એકજ કાર્ય તારકને પગલે એકજ લક્ષે ચાલવાનુ હોવાથી, તે વર્ગ, તે માર્ગે પ્રગતિ ભાવના સિવાય બીજી ખાવ્રતુલ નહિ, અગર જીવન નિર્વાહ પુરતી ઓછામા ઓછી પ્રવૃત્તિઓ, આદરનારો હોવાથી, એટલે સસારિક પ્રવૃત્તિઓનો તેણે સર્વથા ત્યાગ કરેલો હોવાથી સસારીની દૃષ્ટીએ તે ત્યાગી ગણાય છે

આત્મવિકાસના માર્ગમા દરેક ધર્મનો ત્યાગી વર્ગ, તે ધર્મના સસારી યા ગૃહસ્થ અનુયાયીઓનો નિકટ ઉપકારી તેમજ શાત જીવન જીવનારો હોવાથી પૂજ્ય છે તેમની સસારીઓ હમેશા યથાશક્તિ ભક્તિ કરે છે એટલુજ નહિ પણ એ ત્યાગીઓની સેવા ખાતર અપાતી, અને ખર્ચાતી પોતાની શક્તિઓ અને સાધનોને, પોતાના સાચા સુખને માર્ગે ખર્ચાએલા માને છે જે અવસર અવસર જ્યારે ત્યાગીઓની સેવા કરવાની તક આપે છે, તે અવસરને પોતાના જીવનનો મહામુલો અવસર ગણી વધાવી લે છે

દરેક ધર્મના ત્યાગી સસ્થાને આમ ઉચ્ચ સ્થાન મળવાનુ કારણ એ છે કે જે માર્ગે, એ ત્યાગીઓ વિચરી રહ્યા છે, તે માર્ગ દરેક ધર્મવાળાને આદર્શરૂપ છે એટલે સામાન્ય દૃષ્ટિએ કહીએ તે ત્યાગ માર્ગ સમસ્ત વિશ્વનો પરમ આરાધ્ય માર્ગ છે અને તેથીજ તેના આરાધકો સકળ વિશ્વમા પૂજાય છે ત્યાગીઓના જીવનપથ ઉપર દૃષ્ટીપાત કરતા આપણે જોઇ શકીએ છીએ કે, તેમનુ જીવન, તે ધર્મના અનુયાયીઓ કરતા વધારે સુખી, વધારે શાત અને વધારે સ્થિર છે આ સુખ, શાતિ, અને સ્થિરતા તેમના જીવનમા થતા ઓછા (આરભ સમારભ) અગર ઓછામા ઓછી મોહને વશ થઈને કરાએલી પ્રવૃત્તિઓ, અને તે રીતે જગતપરના બીજા આત્માઓ સાથે થતી ઓછામા

ઓછી અથડામણોને આભારી છે, કારણકે જ્યાજ્યા આત્મા ના કર્મબધ ઓછા એટલે જ્યાજ્યા આત્માની સાસારીક પ્રવૃત્તિમાર્ગ તરફ ની અરૂચિ જેટના પ્રમાણમા વિશેષ ત્યા એટલા પ્રમાણમા સુખ અને શાતિ નિર્ભય, અને સાસારિક પ્રવૃત્તિ ત્યાજ ઓછી કરી શકાય છે કે જ્યારે આ સસાર જેનો જન્મ પ્રવૃત્તિમાર્ગમાથીજ થયેલો છે, તે સસારચક્રના થોડા અગર તમામ બધનોનો ત્યાગ કરી દેવાય સસારચક્રમા પીસાતા દરેક આ માઓ આ વસ્તુ સ્વીકારે છે અને તેથીજ સસારચક્રના બધનોને ફગાવી દઈ, સસારના સઘળા વહેવારોનો ત્યાગ કરનાર ત્યાગીઓને સાચા સુખને માર્ગ વળેલા જાણી, પૂજ્ય અને આરાધ્ય ગણે છે, ભક્તિભાવે નમે છે આ કારણથીજ જગતના સર્વ ધર્મોમા ત્યાગનુ સ્થાન અદ્વિતીય છે, અને તે માર્ગે વિચરનારા ઉચ્ચ માર્ગે (સ્થાને) ગણાય છે

સર્વ ધર્મમા ત્યાગનુ અદ્વિતીય સ્થાન

આગળ આપણે જોઇ ગયા કે દુર્ગતિમા પડતા પ્રાણીને ધારણ કરનાર ધર્મની, સ્થાપના તેઓજ કરી શકયા છે, જેમણે સાચા સુખની પ્રાપ્તિ પાછળ સસારના સર્વ પ્રકારના બધનો અને વ્યવહારોનો ત્યાગ કરી પરમ ત્યાગી બની, ઉડુ ચિતવન અને મનન કરીને કાઇક પ્રમાણમા પણ આત્મવિકાસ સાધ્યા છે, અને તે સાધનાની પ્રતિભા સસારીઓ ઉપર પાડી છે એ સ્વાભાવિક છે કે સયમ અને નિવૃત્તિમાર્ગમા સાચા સુખનો સાક્ષાત્કાર જેને થયો છે તેઓ તે સુખની પ્રાપ્તી માટે એજ સાધનોનો ઉપયોગ કરવાનુ સમજાવે અને દરેક ધર્મમા અતિમ આત્માની સિદ્ધિ માટે એ માર્ગનુ આલબનજ સુચવવામા આવેલું છે આ માર્ગના આલબનથી જે ધર્મસ્થાપકનો જેટલા પ્રમાણમા વિકાસ થયેલો છે, જે ધર્મના જેટલા પ્રમાણમા પ્રદેશો નક્કી કરેલા છે, તે ધર્મ મુજબ તેટલા પ્રમાણમા તે ધર્મનો દીક્ષિત શાતિનો પૂજારી, સમદષ્ટિવાળો, સેવાભાવી, અને સર્વ હિતચિતક બને છે

ત્યાગ ધર્મની …ના કારણ

પ્રત્યેક ધર્મ સાચા સુખની પ્રાપ્તિની નેમથી સ્થપાયેલો હોવાથી લગભગ આખાએ જગતના પ્રત્યેક ધર્મના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોમા તે તે ધર્મના ક્ષેત્ર પૂરતુ ઘણુ સામ્ય હોય છે અર્થાત્ પરસ્પર વિરોધ તો નથીજ હોતો તફાવત ફક્ત એટલોજ હોય છે, કે જે ધર્મમા ઊંડુ તત્વજ્ઞાન, અને ઉંડી વિચારણા વિશેષ, તે ધર્મના સિદ્ધાંતો, વિશેષ ઝીણા અને વિશેષ સ્પષ્ટ હોય છે જે ધર્મમા તત્વજ્ઞાન સામાન્ય, તેના સિદ્ધાંતો પણ સામાન્ય હોય છે પરંતુ **અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય,** અને **બ્રહ્મચર્ય**, અગર બીજા રૂપમા દાન, શીલ, તપ, અને ભાવના, એ મૂળભૂત સિદ્ધાંતો તો,-(ઓછી વિવેક બુદ્ધિવાળા અસ્થિર મનુષ્યોને સાચા સુખને નામે, સ્વાર્થ ખાતર ફસાવવાના હેતુથી સ્થાપીત થયેલા ધર્મો સિવાય) જગતના દરેક ધર્મમા જરૂર હોય છે

આ મૂળભૂત સિદ્ધાંતોના પાલન પાછળ જીવનનુ સમર્પણ, અને તેના પાલનની ખાતર સસાર વ્યવહારના સર્વ પ્રકારના બધનનો ત્યાગ, તે દરેક ધર્મની દીક્ષા છે અને તે માર્ગને અનુસરી પોતાનુ સાચુ હિત સાધી, બીજાને સાચુ હિત સાધવાનો આદર્શ પૂરો પાડવો, એ પ્રત્યેક દીક્ષિતનુ કર્તવ્ય છે જ્યા ધર્મ છે, જ્યા આત્મવિકાસની ભાવના છે, જ્યા સાચા સુખની પ્રાપ્તિ માટેની તમન્ના છે, જ્યા પરભવ અને જન્મ મરણનો ડર છે ત્યા **દીક્ષા** એ હમેશા આદર્શ છે, અને દીક્ષિતો પૂજ્ય છે

પ્રકરણ ૭.

દૃષ્ટિભેદ યા ભારતીય જીવનમાં વિકાર

વર્તમાન દશા — આજે સ્થિતિ તદ્દન વિપરીતજ છે પૂજ્ય અને પવિત્ર દીક્ષા, આજે કેટલાકને મન અળખામણી અને બીનજરૂરી છે આનું કારણ વર્તમાન જડયુગની ભાવનાનું પ્રાધાન્ય છે

શરીર મન આત્મા — મનુષ્ય જીવનમાં મુખ્ય બે તત્વો છે

(૧) આત્મતત્વ
(૨) જડતત્વ

સાડા ત્રણ હાથ પ્રમાણ જડ પરમાણુઓની બનેલી આ કાયામાં અનંતકાળથી, ભવભ્રમણ કરતો, અનંતા કર્મના બંધનને ઉત્પન્ન કરનાર આત્મા બદ્ધ થયેલો છે

જાગૃત આત્મા — આ બદ્ધ થયેલો આત્મા જો જાગૃત સ્વરૂપમાં હોય છે, તો શરીરનો પોતાના નોકર તરીકે ઉપયોગ કરી, તે દ્વારા પોતાની સાચી ઉન્નતિ અને મુક્તિપુરીના દ્વાર ખખડાવવા જેટલી પ્રગતિ કરી શકે છે—સાધે છે

સુપ્ત આત્મા — આત્મા જો સુપ્ત અવસ્થામાં હોય, તો તે મોહના પરિવાર રૂપે બની, જડ પુદ્ગલોના નાશવંત સુખમાં રાચી માચી, વિષય કષાયમાં રક્ત બની, નિગોદ યા દુર્દશામાં પડે છે

માર્ગદર્શન — જ્ઞાનીઓએ આત્માને જાગૃત રાખવા માટે, બાળપણથીજ ધર્મના સંસ્કારો, પોતાના બાળકમાં રેડવા, અને હરેક પળે તે વિકાસી સાચા સુખને માર્ગે વાળી, પોતાના બાળકને કર્મબંધની દુર્દશામાંથી બચાવવા પ્રત્યેક માતપિતા અગર પાલકને ફરજ રૂપ છે એ નિર્વિવાદ છે બાળવયજ માત્ર ઘડતરકાળ હોય છે એટલે જીવન વિકાસની ભૂમિકા જે

કાળમાં તેયાર કરવામાં આવે છે, તે કાળમાં બાળક ઉપર પડેલા સારા અગર ખોટા સંસ્કારો મોટા ભાગે જીવનપર્યંત ચાલુ રહે છે અગર કદાચ બહુ મુશ્કેલીએ ભુંસાય છે

આપણા ભારતવર્ષમાં આ સુધારાઓ ન્હોતા આવ્યા ત્યારે, એટલે આજથી આશરે સો વર્ષ પહેલા આજના કરતા ભારતવાસીઓનુ જીવન જુદાજ પ્રકારનું હતું તે જીવન સ્થિર હતું, શાંત હતુ, ધર્મમય હતું, અને પરહિતચિંતક હતું આપણી સમાજ વ્યવસ્થાના પ્રતાપે, જીવન નિર્વાહના સાધન પ્રત્યેક બાળકને જન્મસિદ્ધ હક તરીકે પ્રાપ્ત થતાં, અને ખેડુતનો પુત્ર ખેડુત, વહેપારીનો પુત્ર વહેપારી, લુહારનો લુહાર, સુથારનો સુથાર એમ દરેક બાળક પોતાના પિતાને અનુસરતો, દરેક કુટુંબમાં તે ધંધાને લગતુ અનુકુળ વાતાવરણ હોવાથી, તે બહુજ ન્હેલાઇથી તૈયાર થઇ શકતો તેના માતપિતાને તેના હિત માટે, માત્ર એકજ વિચાર કરવાનો રહેતો, અને તે તેના આત્મહિતનો આ માર્ગે પોતાના ધર્મમય જીવનથી, સારા ગુરુની પાસે કેળવણી અપાવીને, કૌટુંબીક ધર્મમય વાતાવરણમાં ઉછેરીને, ધાર્મિક પર્વોને ઉત્સવોમાં બાળક પાસે ભાગ લેવરાવીને, અને બીજી હરેક રીતે માતપિતા ધાર્મિક સંસ્કારો તેમનામાં રેડતા પરિણામે બાળક પિતાની નવી મૂર્તિ સમો બનતો, અને આખુએ પ્રજા-જીવન શાંત દેખાતું. એ યુગમાં પ્રજામાં સાદાઇ, અને સંયમ પ્રત્યે માન હતુ, ધર્મ ઉપર રૂચિ હતી, ધર્મગુરુઓ ઉપર પૂજ્યભાવ હતો, અને તેમને તારક ગણવામાં આવતા ધર્મસ્થાનોને આત્મવિકાસના પરમ ધામ ગણવામાં આવતા, સર્વત્ર સુખ અને શાંતિ વર્તતી

આજે સો વર્ષમાં સ્થિતિ તદ્દન વિપરીત બની ગઇ છે સમાજ બંધારણ તદ્દન તુટી ગયા છે અગર તુટી ગયા જેવી સ્થિતિએ પહોંચ્યા છે આજથી સો વર્ષ પહેલા જ જન્મની સાથે જ પ્રાપ્ત થતી ઉદર નિર્વાહની મજબુત પ્રાપ્ત કરવા માટે,

આજના બાળકને પોતાની અર્ધી જીદગી ખતમ કરવી પડે છે અને છતાએ કેટલાક દાખલાઓમા તો સુખ અને શાતિ સ્વપ્નવત બની જાય છે બાપ વ્યાપાર કરે, એક ભાઈ વકીલ હોય, બીજો ડાકટર હોય, ત્રીજો એન્જીનીયર હોય અને તેના છોકરાઓને કદાચ મીલમા મજુરી કરવા જવુ પડે, એવી વિષમ અવસ્થા જ્યા ત્યા આજે નજરે પડે જે ઉદર નિર્વાહ અને કુટુબ પોષણમાજ જીવનની સર્વ શક્તિઓ હોમાઈ જાય છે રાષ્ટ્ર, ધર્મ, કે સમાજ સેવાની વાતો, અગર આત્મહિતની ભાવના આજે રોટીના ટુકડા માટે રખડતા, અને જીવન સમર્પતા યુવાનને ઝેર જેવી થઈ પડી છે

વર્તમાન જીવનનો આદર્શ

પાશ્ચાત્ય કેળવણીના મોહને અગે, માતપિતા અને કુટુબથી વિખુટો પડી, નવ દશ વર્ષના બાળકને, અગ્રેજી કેળવણી જે લેવાની ઘણાની નેમ હોય છે તે લેવા માટે, પરદેશી વસ્તુઓના પ્રદર્શન સમા, અને કેવળ જડવાદનુ જ્યા પ્રાધાન્ય છે તેવા શહેરોમા બાલ્યવયમાજ ધકેલવામા આવે છે માતપિતા વિગેરે વડીલોનો અકુશ, કૌટુબિક ધર્મમય વાતાવરણ દૂર થતા તેનામા સ્વચ્છદ પ્રવેશે છે, સુધારાના બાહ્ય તેજમા તે અજાય છે અને ધર્મના સસ્કાર નહિ મળવાના કારણે આત્મભાવના ભૂલે છે શરીરની ટાપટીપ અને પોષણ, એના જીવનનુ ધ્યેય બને છે, અને કદાચ શક્તિ અને સાધનો હોય, તો બીજાને તેનો પૈસાવાળો ટાપટીપવાળો, અને સુખી બનાવવામા તે પરમાર્થ માને છે

નવયુવકની જીવન સાર્થકતા

ધર્મ અને ધર્મગુરુઓ આ સ્વેચ્છાચાર, અને સ્વચ્છદ ઉપર અકુશરૂપ હોવાથી, અને તે અકુશના લાભાલાભનો નવયુવકને ખ્યાલ નહિ હોવાથી, તેમનાથી હમેશા દૂર રહેવા તે પ્રયત્ન કરે છે ધર્મગુરુઓના જીવન, વર્તન અને રહેણી, તેને અવ્યવહારૂ લાગે છે, અને જન્મવુ, ઉદર નિર્વાહની શક્તિ મેળવવા માટે અર્ધી જીદગી ખતમ કરવી, લગ્ન કરવા, અને બૈરી છોકરાની સેવામા જીવન ખતમ કરવું, એમાજ એના જીવનની સાર્થકતા પોતે માને છે

આ સ્થિતિમા જેનો મ્હેજ પણ પરિચય નથી, જેની મહત્તા અને ઉપયોગિતાનો સ્વપ્ને પણ વિચાર થતો નથી, તે ધર્મગુરુઓ, ધર્મસ્થળો અને ધર્મના પ્રત્યેક અ ગો પ્રત્યે તેનામા પૂજ્યભાવ અને ભક્તિભાવ કયાથી જન્મે ? તેમ જ સમાજના ભયથી અગર લોકનિ દાથી ડરીને, કા ઇક બાહ્ય વર્તન રખાતુ હોય, તો તે કયાસુધી નભે ! બીજી રીતે કહીએ તો આવા યુવકો ધર્મ અને ધર્મગુરુઓનો ઉચ્છેદ કરવા, અને પોતાની નબળાઇઓની સાથે તેમના જીવનની પ્રત્યેક ઘટનાની સરખામણી કરી તેને અવ્યવહારૂ સમજી ઉતારી પાડવા પ્રયત્ન કરે એ સ્વાભાવિક છે આજે ધર્મગુરુઓ, અને તેમના ત્યાગમાર્ગ સામે જે વિરોધ નજરે પડે છે, જે વિરોધને શમાવવા માટે ધર્મિઓને દિન પ્રતિદિન વધુ વ્યવસ્થિત પ્રયત્નો કરવા પડે છે જે સાધુ જીવનને અવ્યવહારૂ, તુચ્છ, નિરસ, અને નહિ જીવવા યોગ્ય ગણી કાઢી, તેની હાસી કરવામા આવે છે, જે દિક્ષા માર્ગને મુશ્કેલ બનાવવાના પ્રયત્નો કરવામા આવે છે, જે દીક્ષિતોને દીક્ષા છોડાવી સ સારમા પાછા લાવવામા મહા પરાક્રમ લેખાય છે, સ સારમા રચ્યા પચ્યા રહેવાની જે ભાવનાઓ પોષાય છે, સાધુઓના પવિત્ર જીવન ઉપર જે ખોટી શ કાઓ કરાય છે, તે બધાનુ કારણ આ જડ સુધારાઓનો ટેક છે, અને પોતાની આખે ચઢેલ વિષય વાસનાના ચશ્માથી ત્યાગીઓને જોવાની અધમાધમ વૃત્તિ છે

આ અધમવૃત્તિએ કહેવાતા વર્તમાન સુધારકોને માત્ર દીક્ષાથી (ત્યાગ માર્ગથી) વિમુખ બનાવ્યા છે એટલુજ નહિ પણ તે માર્ગ વિરૂદ્ધ અનેક પ્રકારનો, સાચો જુઠો પ્રચાર કરી, દીક્ષા અને દીક્ષિતોને ઉતારી પાડવાની પ્રવૃત્તિ તરફ દોર્યા છે અને તેથીજ તેમના તરફથી નહિ ઇચ્છવા યોગ્ય પ્રચાર થઇ રહ્યો છે આ પ્રચારમા દિક્ષા આપનાર સાધુનો, નૂતન દીક્ષિતની સાધુ સ સ્થામા કેકોઇ

સ્થિતિ, દિક્ષામા સહાય આપનારનુ સ્વાર્થી માનસ, અને સાધુ સસ્થાની બદીઓ એ ચાર તર્કટી સાધનોનો ઉપયોગ કરીને, તેઓ પ્રત્યેક દીક્ષા પ્રસગે ઉપરની ચારે બાબતોમા, કાગના વાઘ ચીતરીને, જાહેર જનતાને અવળે રસ્તે દોરવા પ્રયત્ન કરે છે, અને ભોળાભલા માણસોને, અવળા રસ્તે દોરી, પવિત્ર ત્યાગ માર્ગનો વિરોધ કરવા ભોળવે છે ત્યાગ માર્ગનો વિરોધ કરનારાઓના વિરોધની ભૂમિકા દીક્ષાના સહાયકોના સ્વાર્થથી શરૂ કરાય છે તેઓ એમ કહે છે, કે દિક્ષા અપાવનાર માતપિતાને ધનપ્રાપ્તિનો સ્વાર્થ હોય છે, અને તેમા મદદ કરનારને પણ એજ પ્રકારનો સ્વાર્થ હોય છે સાધુઓ પણ પોતાની સેવામા એક ગુલામ વધારવાની ખાતરજ દીક્ષા આપે છે, અને તેના ઉપર મનમાન્યો ત્રાસ ગુજારે છે તદ ઉપરાત દીક્ષિત થયા પછી, દિક્ષાર્થી આત્મહિત સાધી શકતો નથી, અગર જે જીવન શાન્તિને અર્થે, સસાર છોડીને તે દિક્ષિત બન્યો છે, તે જીવનશાતિ પ્રાપ્ત થવાને બદલે તેનો આત્મા જુલમ અને ત્રાસના વાતાવરણમા ગુગળાઈ જાય છે, અને પોતાની સસાર છોડવાની શુભ વૃત્તિને મુર્ખતા ગણી, પસ્તાઈ, સસારમા પાછા ફરવાની તેને ઇચ્છા થાય છે, છેલ્લે જે સાધુઓને પચ મહાવ્રતધારી કહેવામા આવે છે, જે સસ્થાની પ્રત્યેક વ્યક્તિ પૂજ્ય ગણાય છે, તે સસ્થા તેવા પ્રકારની નથી, એટલે કે સાધુઓ શિથિલાચારી, અને સ્વાર્થી છે, સાધુપદને ન શોભે તેવુ હલકુ કાર્ય કરવાવાળા છે આ ચાર કલ્પેલા તર્કટી હથિયારો વડે કહેવાતા સુધારકો દીક્ષા ઉપર આક્રમણો કરે છે, અને જાહેર પ્રજાને અવળે રસ્તે દોરી દીક્ષામા અનર્થનો ભાસ કરાવી, દીક્ષા તેમજ દીક્ષિતો વિરૂધ્ધ જનતાને ઉશ્કેરે છે

વડોદરાનો "સંન્યાસ દીક્ષા પ્રતિબંધક નિબંધ" આવી જાતની ઉશ્કેરણીનુંજ પરિણામ છે પણ આ બધા વિરોધો, અને આ બધી દલીલો, એટલી બધી પોકળ અને ગેરવ્યાજબી છે, કે તેના વિષે જરા સરખો ઉંડો વિચાર કરતા, તેની નિષ્ફળતા અને અનર્થો આપણને સમજાય તેમ છે

કોઇપણ વિષય અગર સંસ્થાને ન્યાય ત્યારેજ આપી શકાય, જ્યારે તેની એકેએક વસ્તુને તે દૃષ્ટીથી વિચારાય જેમકે પોતાની ભૂખ તૃપ્ત કરવાને માટે ભોજન લેવા બેઠેલો માણસ, ભીખ માગતા, અને રોટલીના ટુકડા માટે ટળવળતા ભીખારીને ન્યાય ત્યારેજ આપી શકે કે જ્યારે એ ભીખ માગવાની જરૂરીયાત, અને ભૂખના ત્રાસને અંગે કરવા પડતા આ કામ સબંધી ઉંડો ઉતરે કારણ કે જો એ ઉંડો નથી ઉતરતો, અગર તે સબંધે યોગ્ય વિચારણા નથી કરતો તો ભીખારીની મશ્કરી કરી હાંકી કાઢવા સિવાય, એ કાંઇજ કરતો નથી એજ રીતે ત્યાગી સંસ્થા સબંધે કાઇપણ વિચાર કરવાનો અધિકાર, તેનેજ છે, જે ત્યાગીની દૃષ્ટીથી ત્યાગમાર્ગનો વિચાર કરી ન્યાય આપી શકે સંસારના વિષય કષાયમા રક્ત રહીને, શરીર સુખના બાહ્ય સાધનોમા રાચી માચીને, કોઇપણ સંસારી આત્મા દરેક સંસારી પ્રવૃત્તિને કર્મબંધનરૂપ સમજી તેનો સર્વથા ત્યાગ કરનાર, અને શરીરની અંદર રહેલી દિવ્ય આત્મશક્તિના વિકાસની ખાતરજ, આ શરીર અને તેની સર્વ શક્તિઓ ખર્ચવામા મનુષ્ય જીવનની સાર્થકતા સમજનાર ત્યાગીને, કદિજ ન્યાય આપી શકવાનો નથી

સંસારી આત્માનું ધ્યેય, પોતાનો બધો સમય અને શક્તિઓ શરીરની પુષ્ટી અને તેના રક્ષણ માટેજ ખર્ચવાનું હોય છે જ્યારે ત્યાગીનું ધ્યેય, શરીરરૂપી સાધનવડે આત્મ

વિકાસ સાધવાનુ હોય છે સસારીને મન શારિરીક સુખ આદર્શ છે, અને આ મનુષ્ય ભવમા પ્રાપ્ત થયેલું શરીર, તે આદર્શની પ્રોપ્તિ માટેનુ એક સર્વોતમ સાધન છે તેથી તેની દરેક પ્રવૃત્તિ અને વિચારણા, શરીર સુખની સિધ્ધિને ખાતરજ હોય છે, જ્યારે ત્યાગીની દરેક પ્રવૃત્તિ અને વિચારણા આધ્યાત્મિક વિકાસ સાધવાની દૃષ્ટીએ શરૂ થયેલી હોય છે આ રીતે તે બન્નેના ધ્યેય વચ્ચે, પૂર્વ અને પશ્ચિમ જેટલુ અતર છે, અને બન્નેના જીવન ઉત્તર, દક્ષિણ જેટલા નિરાળા છે

ત્યાગીનો ન્યાય કરવાની સુધારકની અયોગ્યતા

જે બાબતનુ પોતાને કશુ જ્ઞાન નથી, જેનો પોતે અનુભવ કર્યો નથી, અગર-કરતો નથી, જે ઉચ્ચ ભાવના ઝીલવાની પોતામા તાકાત નથી જે ઝીલીને જીવનમા ઉતાર્યાનું પ્રમાણપત્ર, પોતે જનતા આગળ રજુ કરી શકતો નથી, તે સસારી મનુષ્યોમા મુક્તિના પથે વિચરતા કર્મની નિર્જરામા રકત થયેલા ત્યાગીઓને ન્યાય આપવાની કેટલી યોગ્યતા હોઇ શકે ? અને યોગ્યતા સિવાય પણ જો તેમ કરવાનો મિથ્યા પ્રયત્ન આદરે તો તે કેટલો વજુદવાળો કહી શકાય ? ત્યાગીઓ અને ત્યાગ માર્ગ ઉપર આક્ષેપો કરનારા એ કહેવાતા સુધારકોને, અમે પુછીએ છીએ કે તમે જે નહિ ઇચ્છવા યોગ્ય પ્રવૃત્તિ આદરી બેઠા છો, તે આદરવા માટેની તમારી યોગ્યતાનો વિચાર તમોએ કદીએ કર્યો છે ? અને જો કર્યો હોય, તો જગતને જણાવો, કે આવી અધમ પ્રવૃત્તિ આદરવાના તમારી પાસે શુ કારણો છે ? અને તે માટે તમારી કેટલી લાયકાત છે ।

પ્રકરણ ૩

ત્યાગ ધર્મ સામેના આક્ષેપો અને તેનો જવાબ

એક વ્યક્તિ બીજા ઉપર જ્યારે કોઈપણ જાતના આક્ષેપો કરવા, અગર તેને ઉતારી પાડવાના હલકા પ્રયત્નો તરફ પ્રેરાય છે, ત્યારે તેના એવા આક્ષેપો કરવાના હલકા પ્રયત્નોમા, એક અગર બીજી રીતે—પ્રત્યક્ષ અગર પરોક્ષ પણે તે આક્ષેપ કરનાર વ્યક્તિનુ પોતાનુંજ પ્રતિબિંબ તેમા રજુ થાય છે જે જે કુટિલ ભાવનાઓ તે આક્ષેપ કરનાર વ્યક્તિના અધારા ખુણામા ભરાયેલી હોય છે, તે કુટિલ ભાવનાઓ આવા પ્રસગે જાણતા અજાણતા બહાર આવે છે અને તે વ્યક્તિના વ્યક્તિત્વનુ માપ કાઢવાનુ સારામા સારૂ સાધન જાહેર જનતાને પ્રાપ્ત થાય છે પવિત્ર ત્યાગ માર્ગ ઉપર આક્ષેપ કરનાર એ સુધારકોની પણ આજ દશા છે ત્યાગ માર્ગ ઉપર આક્ષેપો કરવા માટેના કારણો —

(૧) શરીરમા સજ્ઞાનપણાનો અભાવ

(૨) દીક્ષા અપાવનારાઓનો સ્વાર્થ

(૩) દીક્ષા લીધા પછી દીક્ષિતની થતી દયાજનક સ્થિતી

(૪) દીક્ષિત ઉપર ગુરૂઓ, અથવા કહેવાતા વડેરાઓનો જુલમ.

(૫) વર્તમાન સાધુ સસ્થાનો સડો

આ બધા વાધનો તેમના પોતાનાજ માનસ, અને અધમ દશા વ્યક્ત કરનારા છે કહેવાતા સુધારાને નામે જે જે પાપાચરણો, શોષણ નીતિઓ, અને જુલમની ઝડીઓ, પોતાના સ્વાર્થની ખાતર જાહેર પ્રજા ઉપર સફાઇભરી રીતે એ સુધારકો પોતાનો સ્વાર્થ સાધવાની ખાતર વર્ષાવી રહ્યા છે તેનુ પ્રતિબિંબજ આ આક્ષેપોમા પડેલુ છે

સુધારકો કહે છે કે 'સગીર ઉંમરના દીક્ષિતને સજ્ઞાનપણું પ્રાપ્ત થયુ નથી તેથી જે આશ્રમમા એને મુકવામા આવે છે, તે આશ્રમનુ તેને જ્ઞાન નથી અને તેની જાણુ સિવાય તેને ત્યાગ માર્ગે વાળવો, અથવા ત્યાગ માર્ગમા જોડવો તે અનર્થકારી છે આ દલીલો કરનારા એ સુધારકોને અમો પુછીએ છીએ કે પાચ વર્ષની ઉંમરના બાળકને તેની ઇચ્છા વિરૂધ્ધ, બળાત્કારે નિશાળે મુકવામા, અને ત્યા મુકીને પાચ પચીસ વર્ષે તમને રોટલો ખવરાવે તેવુ શિક્ષણ અપાવવામા, એટલુજ નહિ પણ તે શિક્ષણ માટે રાજ્ય તરફથી ફરજીયાત કાયદા કરાવવામા, બાળક કેટલી સમજણપુર્વક અને સ્વેચ્છાથી ત્યા જોડાય છે, તેનો વિચાર સરિખો કોઇ દિવસ કર્યો છે? જે નિશાળે બાળકને ભણવા મોકલો છો, તે નિશાળની ઉંચી શ્રેણીઓ, ભવિષ્યનો અભ્યાસક્રમ, અને ત્યારપછી તેને મળતા ફળનો બાળકને કેટલો ખ્યાલ હોય છે, તેનુ માપ કાઇ દિવસ કાઢ્યુ છે? જે જાતનુ શિક્ષણ આપવા માટે બાળક ઉપર બળજોરી કરવામા આવે છે, તે શિક્ષણ બાળકના સ્વભાવને—કેટલુ માનુકુળ છે, તેનો વિચાર કરી ઘટતો બ દોબસ્ત—કરવામા આવ્યો છે? નહિજ. ત્યા તો એમ સ્વીકારી જ લેવામા આવ્યુ છે, કે માતાને પેટે જન્મ લેનાર પ્રત્યેક બાળક, વ્યવહારીક કેળવણી લેવા લગ્ન કરવા પૈસા કમાવા અને પોતાની બૈરી છોકરાનુ ભરણપોષણ કરવા માટેજ આ જગતમા જનમ્યો છે તેને ઇચ્છાએ, અગર અનિચ્છાએ, મરજીયાત, અગર ફરજીયાત, આટલુ કરવાનુ જ છે માટે તે રસ્તે તેને બચપણથી ચઢાવી તે કરી શકે તેવો તૈયાર કરવો જોઇએ અને તે માટેજ તમો એને તૈયાર કરો છો આ તૈયાર કરવામા નથી જોતા બાળકનુ સજ્ઞાનપણું, નથી જોતા એનો સ્વભાવ, કે નથી જોતા બીજુ કાઇ તમારો તો એકજ આશય, કે કોઇપણ

સજ્ઞાન પણાના અભાવનો જવાબ

વ્યવહારીક શિક્ષણ વખતે સજ્ઞાનપણુ વિચારાય છે?

ભોગે તેને રળતો, કમાતો, અને ઝેરી છોકગવાળો જોવાનો હોય છે અને તે માટે તમો જે કાઇ કરી શકો તેમ હો છો, તે બધુયે કરો છો

જો બાળકને સમારી બનાવનાર વાલીઓ અગર માબાપો, બચપણથી જ મસાર ચક્રમા પીસાવા માટેની તૈયારીઓ કરાવી શકે, અને સમાર ચક્રમા, પીસાવા માટેના સસ્કારો નાખી શકે, તો જે માબાપો આ મનુષ્ય ભવને આત્મ વિકાસ સાધવાની, અને કર્મના બધ છેદવાની સાપડેલી મહામુલી તક ગણે છે, અને જે ગણાવી જોઇએ તેઓ પોતાના બાળકને બચપણથીજ તે માર્ગે શા માટે ન વાળી શકે ! અને ધર્મના સસ્કારો બાળકમા કેમ ન નાખી શકે ! જો જરા ન્યાયદ્રષ્ટીથી વિચારાય તો સ્હેજે સમજી શકાય તેમ છે, કે બેમાથી ગમે તે માર્ગે વાળવામા આવે છે તે વખતે બાળકની સ્થિતિ તો સામાન્ય રીતે એકજ પ્રકારની છે બાલ્યકાળ એ બાળકને માટે ગ્રહણ કાળ છે, અને તે કાળમા તેની આજુબાજુ, જે જાતનું વાતાવરણ ઉભુ કરવામા આવે છે, એ વાતાવરણમાથી તે બાળક પોતાનું ભાવિ જીવન ઘડે છે સમારી વાતાવરણમા રહેતા બાળકમા સસાર સુખની ભાવના વિકસે છે અને ત્યાગમય વાતાવરણ મા ઉછરતા વાતાવરણમા ત્યાગ-ભાવના વિકસે છે આ વિકાસ જોવાને માટે નિષ્પક્ષ દ્રષ્ટિથી જોવાની આવશ્યકતા છે

સુધારકોનો બીજો આક્ષેપ દીક્ષાર્થીઓને મદદ કરનારના સ્વાર્થનો છે તેઓ એમ કહે છે કે એ દીક્ષાર્થીઓને પ્રાપ્ત થયેલા, અગર થનાના વારમા વિગેરેના દિવાની હકો, અગર તેની મીલ્કત હજમ કરવાના દુષ્ટ ઈરાદાથીજ, તેના પાલક, સગાસબધી, અગર લાગતા વળગતાઓ તેને દીક્ષા અપાવે છે અને આ દીક્ષાના કામમા મદદ કરનારાઓ પણ તેની મીલ્કત ખાઈ જવાની, બદ દાનતથી એમા મદદ કરે છે સાધુઓની પણ દીક્ષા આપવામા આવીજ મનોદશા હોય છે,

આક્ષેપકાર નુ માનસ

આ આક્ષેપ કરનારના માનસ કેવળ પૈસાનેજ જીવન ધ્યેય માનનાર હોય છે, તેથી લક્ષ્મીની ખાતરજ ગમે તેવુ હલકુ કામ કરવાની શકા તેઓ બીજાઓમા કરે છે, એમ આપણે સ્પષ્ટ જોઈ શકીએ છીએ કારણ કે બાળક સગીર અવસ્થામા માતાપિતાનુ ઘર છોડી, બીજા સસારીને ત્યા જાય, કોઈને દત્તક અપાય, અગર કોઈને ખોળે સોપાય, એટલે સસારી અવસ્થામા તેની સ્થિતિ બદલાય, અને બદલી શકાય, તેના દત્તક વિગેરે લેવાના કાયદાઓમા, તેમને નથી જણાતો માબાપનો સ્વાર્થ, નથી જણાતો દત્તક લેનારનો સ્વાર્થ, કે નથી જણાતો તેમા મદદ કરનારનો સ્વાર્થ, આ માટેનો વિરોધ કોઈપણ સુધારક તરફથી થયેલો હોય એવુ જાણમા નથી આ રીત દત્તક આપીને બાળકના દિવાની હકોમા, ગમે તેટલો ફેરફાર કરવામા આવે, તેમા રાજ્યને અગર સુધારકોને કોઈના સ્વાર્થની ગધ સરખી પણ આવતી નથી પણ તેજ બાળક જ્યારે સસાર ત્યાગ કરવાના સસ્કારો મેળવવા માટે પ્રયત્નશીલ થાય અને માબાપ પાલક અગર બીજાઓ તેને મદદ કરે ત્યારે સર્વ પ્રકારના સ્વાર્થની ગધ શા કારણથી આવતી હશે? સ્હેજે **સમજાશે કે પોતાની દૃષ્ટિએ બીજાને જોવાની ટેવથી.**

સ્વાર્થની શકાનુ કારણ

ઘણુ કોઈ કબુલ કરે છે, કે આ યુગ જડવાદ પ્રધાન યુગ છે અને આ યુગમા પ્રત્યેક સસારીની નેમ અર્થસચય અને શારિરીક સગવડતાના વિપુલ સાધનો એકત્રિત કરવાની છે તેમજ આ યુગના પ્રત્યેક માનવની દૃષ્ટિ માત્ર અર્થ પ્રાપ્તિ માટે હમેશા તરસી રહી છે અને જ્યા જ્યા કાઈપણ બનાવ અગર ઘટના બનતી તે જુવે છે ત્યા અર્થની પ્રાપ્તિનોજ હેતુ હોવાની શકા તેને ઉદ્ભવે છે આ કારણેજ ઉપરના બધા આક્ષેપો કરાય છે બાકી વાસ્તવિક રીત જોતા, દીક્ષા અપાવનાર માતપિતા અગર પાલક દીક્ષા અપાવવામા અગર પોતાના બાળકને દીક્ષાના માર્ગે વાળવામા

પોતાનો સ્વાર્થ કાંઈપણ બાધતા નથી, બન્કે ભોગ આપે છે પોતાનો બાળક મોટો થઈ, કમાઇ ને વૃદ્ધાવસ્થામા તેમનુ ભરણ પોષણ કરશે, અને તેઓ નાતપટે વૃદ્ધાવસ્થામા જીવી શકશે, એવા સ્વપ્ના દરેક પુત્રવાન માતાપિતા જરૂર સેવે છે અને એ ભાવી સુખની આશાએ તેઓ આનદમા રહે છે જે માતા પિતા પોતાને બાળકને ત્યાગમાર્ગે વાળે છે, તેઓ પોતાની આ અભિલાષાનો ભોગ આપે છે, અને તે ભોગ પોતાના પુત્રના હિતની દૃષ્ટિએજ અપાયેલો હોય છે આ ભોગને અગે, તેમને જે કાંઈ સહન કરવુ પડે છે, તે માટે તે માતપિતા પ્રત્યે માનની દૃષ્ટીથી જોવાને બદલે સ્વાર્થના ચશ્મા ચઢાવી, તે ભોગને સ્વાર્થમા પરિણમાવનાર સુધારકોને માટે વિશેષ શુ કહેવુ ! જેને દીક્ષાર્થી સાથે કાંઈજ સબધ નથી, પણ તેના એક પરમ પવિત્ર કાર્યથી આકર્ષાઈ તેમને મદદ કરવા માટે, જે પુણ્યશાળી આત્માઓ પ્રયત્ન કરે છે, અને જેમને કચન અને કામિનીનો સર્વથા ત્યાગ કર્યો છે તેઓ તે માર્ગે જાનાર ઇચ્છિના આત્માને સત્કાર આપે તે બાબામા પણ સુધારકોને પસાની પ્રાપ્તિનો સ્વાર્થજ જો નજરે આવતો હોય, તો તે માટે તેમની દયા ચિંતવવા સિવાય બીજુ શુ કરી શકાય ?

૭ પ્રત્યેક જૈન, ત્યાગ માર્ગ ને જીવન આદર્શ ગણતો હોવાથી, કેટલાક પુણ્યવત કુટુબોમા તો ગસારી અવસ્થામા પણ કેવળ ત્યાગમય સયમી વાતાવરણ ગજી રહ્યુ હોય છે અને તેનો પવિત્ર વારસો તે કુટુબમા દરેક બાળકને જન્મ સિદ્ધ હક્ક તરીકે પ્રાપ્ત થાય છે આવા પુણ્યશાળી કુટુબોના બધા પુરૂષો અને સ્ત્રી સભાનદો આ મહત્કલ્યાણનો એકજ માર્ગ ચારિત્ર એકી સાથે ગ્રહણ કરે છે અને આની રીતે પાત્ર તથા પાલકો એકી સાથે દીક્ષિત થયાના તેમજ થતા દેખાવાના પુરાવા રજુ કરી શકાય તેમ છે અત્રે દીક્ષા આપનાર અને લેનાર કેવળ આ મહત્કલ્યાણની ભાવનાથી તે માર્ગ સ્વિકારે

છે આવી દીક્ષાઓ જ્યા સ્વાર્થની સભાવના કરવાનુ કારણ પણ નથી તેવી પરમ ભાગવતી દીક્ષાઓ વિરુદ્ધ પણ યદ્વા તદ્વા લખાણો અને સ્વાર્થના આક્ષેપો કરવા અને સર્વાગના હિત તથા સામાજિક વ્યવસ્થાના નામે ચારિત્ર માર્ગમા કાટા વેરવામા જે સુધારકો હમેશા તૈયાર હોય છે અને સમાજ હિતની ડાહીડાહી વાતો કરે છે, તેજ સુધારકો મહામારી, મરકી, ભુખમરો, બેકારી વગેરે સમાજના ખરે ખરા આપત્તિના પ્રસગે શુ કરે છે તે આજે કોનાથી અજાણ્યુ છે ?

દીક્ષા લીધા પછી દીક્ષિતનુ જીવન

સુધારકોની દીક્ષા વિરુદ્ધની ત્રીજી દલીલ દીક્ષા લીધા પછી દીક્ષિતની થતી દયાજનક સ્થિતિ સબધી છે તેઓ કહે છે કે દીક્ષિત થયેલાને આત્મહિત સાધવામા મદદ કરવાને બદલે, તેમજ તેના આત્મહિતના કાર્યમા તેને મદદ કરવાને બદલે, તેની સ્થિતિ દિક્ષા લીધા પછી એક ગુલામ જેવી બની જાય છે દીક્ષિતનો ઉપયોગ પાણી લાવનાર, ખાવાનુ લાવનાર કે પોટલા ઉપાડનાર નોકર તરીકે કરવામા આવે છે અને બીજી અનેક રીતે તેના ત્રાસ ગુજરાય છે આ દલીલની પોકળતા સિદ્ધ કરવા જેટલુ કહીએ તેટલુ કહી શકાય, કારણ કે માત્ર પોતાના માનસમાથીજ જાહેર જનતાને અવળે રસ્તે દોરવા માટે ઉપજાવી કાઢેલી, પોતાનાજ વર્તનનુ પ્રતિબિબ પાડતી, આ દલીલ છે જે સુધારકો બીજાના ત્રાસની વાતો કરી, પ્રજાજીવનમા દીક્ષિના માટે ઘૃણા ઉત્પન્ન કરાવવાનો પ્રયાસ કરે છે, તે સુધારકો પોતે અને તેમનો સુધારો આજે જગત ઉપર કેટલો જુલમ વરસાવી રહ્યો છે તેનો વિચાર સરખો પણ તેમણે કોઇ દિવસ કર્યો છે ? ક્યાથી કરે ! ચાવીને ડગલે ગુલામીમા સબડતા તેમને જ્યા નજર નાખે ત્યા ગુલામી સિવાય બીજુ શુ નજરે પડે ?

આક્ષેપ કરનારા પોતાનુ ગુલામી જીવન નિહાળશે ?

આજના સુધરેલા જીવનમા, જનમ્યા પછીની પ્રત્યેક ઘડી જ્યા ગુલામીમા પસાર થતી હોય, રોટલા આપનારની ખુશામત કરવા માટે, ધર્મ, સમાજ કે રાષ્ટ્રને ભુલી, જ્યા હમેશા હાજી હા કરવાનુ હોય, જે સુધરેલાનો મોટો ભાગ

સ્વતંત્ર ધધાઓ મૂકી દઇ, ગુલામીમાજ જીવન વ્યતિત કરતા હોય, અને સુધર્યા પછી મોટે ભાગે તે સ્નેજ જીવન વ્યતિત કરવાનુજ હોય અને ભાવિ પ્રજા માટે એજ ગુલામીના આદર્શ જ્યા રખાતા હોય, ત્યા વર્તમાન સુધારાની સર્વ પ્રકારની ગુલામીથી પર, પવિત્ર ત્યાગ માર્ગ અને તેમા અસાધારણ તપ અને સયમદ્વારા થતી આત્મસાધનામા એ ગુલામ માનસ ગુલામી સિવાય બીજુ શુ જોઇ શકે? કારણ કે ગુલામીથી પર રહીને જોવાની તેમનામા શક્તિજ નથી એક વિદ્વાને કહ્યુ છે કે—"**જે ગુલામ છે, તેજ બીજા ઉપર જુલમ વર્સાવી શકે છે, અને બીજાને ગુલામ બનાવી શકે છે**" આ વાક્ય સુધરેલા સમાજમા જ્યા જ્યા નજર નાખીએ છીએ, ત્યા અક્ષરશ સત્ય છે એમ જોઇએ છીએ, પણ ત્યાગી સસ્થા જે પોતાના તપ અને સયમના બળે કરીને આજ લગી આ સુધારાની ગુલામીથી પર રહી શકી છે, ત્યા જો નિષ્પક્ષ દૃષ્ટિથી નિરીક્ષણ કરીએ, તો આજે પણ સપૂર્ણ આનદ અને સપૂર્ણ સ્વતંત્ર વાતાવરણ જગ્રુત રહ્યુ છે તે સસ્થાના પ્રત્યેક સભાસદની ભાવના, સેવા કરાવવાની નહિ, પણ કરી છૂટવાની છે તેમાના પ્રત્યેકનુ જીવન તપ, અને સયમથી ભરપૂર છે કચન અને કામિની સર્વને ત્યાજ્ય છે અહિસા અને સત્યનુ પાલન જીવનથી પણ વધારે પ્રિય છે આવી પરમ પવિત્ર સસ્થાના વાતાવરણના કયા ખુણામા ગુલામી જેવી ગદી ચીજ અસ્તિત્વ ટકાવી શકે! સાધુ સસ્થામા ગુલામીનો આક્ષેપ કરનારાઓને જે દૃષ્ટિથી ત્યા જીવન જીવાય છે, તે દૃષ્ટિથી એ સસ્થાનો અભ્યાસ કરવા અમો સૂચવીયે છીએ, અને એમને ખાત્રી આપીએ છીએ કે, તમારા ગુલામ માનસને થોડી વાર ભૂલી જઇ, એ સસ્થા અને તેના પ્રત્યેક સભાસદની દિનચર્યાનો જો સાચો અભ્યાસ કરશો, તો આજે એ મહર્ષિઓના આત્મવિકાસના કાર્યોમા, તમોને દૃષ્ટિવિપર્યાસને લીધે જ્યા ગુલામી દેખાય છે, ત્યાજ સાચી શાતિ સ્વતત્રતા, અને મનુષ્ય જીવનના

આદર્શની સિદ્ધિ નજરે આવશે તમો જરૂર યાદ રાખો કે સાધુ સસ્થાનો પ્રત્યેક સભાસદ, તે એ સસ્થાનો સભાસદ છે કે જે સસ્થાના સ્થાપક પ્રભુ મહાવીરે હસતા મુખે ચડ કૌશિકને ડશવા દીધો હતો

પૂજ્ય સાધુ સસ્થા દીક્ષાના વિરોધ માટે ઉપાડેલુ હથિયાર સાધુ સસ્થામાની અવ્યવસ્થા, એ સસ્થાનુ અવ્યવહારીપણું, તેનો સમાજ પરનો ભારે બોજો, અને આચારવિચારમા શિથિલતા વિગેરે પ્રસગો ઉપસ્થિત કરી, તેના ઉપર યદ્વાતદ્વા લખી પ્રજાને ત્યાગમાર્ગ ઉપર અરૂચિ કરાવવાનું છે તેમના આ બનાવટી પ્રચાર સામે કાઈપણ કહીએ, તે પહેલા એક વસ્તુ સમજી લઈએ કે કોઈપણ સસ્થાની મહત્તાનો આક તેની કોઇ અપવાદ રૂપ વ્યક્તિઓના વર્તનથી અકી શકાતો નથી, એટલે કે દરેક સસ્થામા કેટલીક વિશિષ્ટ વ્યક્તિઓ પણ હોય, અને કદાચ ભારે કર્મી વ્યક્તિ પણ હોય, તેથી વિશિષ્ટ વ્યક્તિ જે અપવાદરૂપેજ હોઈ શકે છે, તેના ઉપરથી અથવા પાપોદયથી અવળે રસ્તે ચઢી ચુકેલી કોઇ અપવાદ રૂપ વ્યક્તિની ભારે કર્મી પાપોદયના પરિણામો નહિ ઇચ્છવા યોગ્ય રહેણીકરણી ઉપરથી તે આખી સસ્થાની પ્રગતિ અગર અવનતિનું માપ કોઇ દિવસ કાઢી શકાતુ નથી, અને તે રીતે જો કોઈ કાઢતો હોય, તો તેની દયા ખાધા સિવાય બીજુ શું કરી શકાય?

સામાન્ય નિયમ તો એ છે કે, જે સસ્થા વિષે આપણે કાઈપણ વિચારણા કરવા બેસીયે, તે સસ્થા શા આશયથી સ્થપાઇ છે? તે સસ્થાના સભાસદના નિત્ય નિયમ અને દિનચર્યા શુ છે? તે સસ્થામા જવા માટે શુ શુ લાયકાત કેળવવી પડે છે? અને તે સઘળા મુજબ તે સસ્થાની વ્યક્તિઓ કેટલા પ્રમાણમા વર્તે છે? તે ઉપરથી નક્કી કરી શકાય વિશેષમા સાધુ સસ્થા માટે તો, તેમા પ્રવેશ કરવાના દ્વાર સકલ વિશ્વને માટે ખુલ્લા મેલેલા છે સપૂર્ણ જ્ઞાની એવા પરમ તારકોએ તે સસ્થાના નિત્ય નિયમો અને

બંધારણો ઘડી આપેલા છે તે સસ્થાની પ્રત્યેક વ્યક્તિ સભાર અને તેની પ્રવૃત્તિ વિષે કાઇજ રસ લેતી નથી તેઓ તો નિવૃત થઇ, આત્મસાધનામા પોતાનું જીવન વ્યતિત કરવાની પ્રતિજ્ઞા લઇને, આત્મ સાધનાના માર્ગે પ્રવાસ કરી રહેલા પ્રવાસીઓ છે તે પ્રવાસના બોધપાઠો જાણવાને માટે, જેનામા આત્મસાધના વિષે કાઇક જાણવાની, અને યથાશક્તિ અનુસરવાની ધર્મબુદ્ધિ જાગૃત થઈ છે, તેઓ તેમના એ અનુભવસિદ્ધ જ્ઞાનનો, લાભ મેળવવા ઇચ્છિતા હોવાથી તેમના સસર્ગમા રહેવાનો પ્રયત્ન કરે છે આવી સાધુ સસ્થા સામે બખાળા કરનારાઓને અમો સૂચવીએ છીએ, કે જો તમે જે કહો છો, તે સાચુ હોય, અને સાધુએ શું કરવુ અને કેમ રહેવુ, એ વિષે તેમના કરતા જો તમને વિશેષ જ્ઞાન હોય, તો તમોને અમારા અત કરણના આમત્રણ છે, કે જે મહાન સસ્થાના દ્વાર સકળ વિશ્વને માટે હમેશા ખુલ્લા છે, અને જે મહાન સસ્થાના સભાસદો, પોતાના જ્ઞાન, તપ, અને સયમવડે જગતની અધમાધમ વ્યક્તિને પણ અપનાવવાની શક્તિ ધરાવે છે, તે સસ્થામા તમો દાખલ થાઓ કેવળ દ્વેષનેજ લીધે કરાતા મિથ્યા બકવાદનો ત્યાગ કરો, અને વર્તમાન સાધુ સસ્થાને આદર્શ થઈ પડો તેવા સાધુ બનો, જે સાધુત્વને આજે નિંદો છો, તે સાધુત્વની પ્રત્યેક ખામી, તે સસ્થાના સભાસદ બનીને નિવારો, આમાજ સાચો સુધારો છે, સાચા જગકલ્યાણની ભાવના છે

બાકી જે સસ્થા વિષે તમને કાઇપણ જ્ઞાન નથી, જે।। વિષે જરાયે અનુભવ નથી, જે સસ્થાના પ્રવેશદ્વારના પગ મૂકવા જેટલી હિંમત નથી, જે સસ્થાનુ તેજ ઝીલવાની તાકાત નથી, તે સસ્થા સામે કેવળ બખાળા કરવાથી કશુયે વળવાનુ નથી તમે ચોક્કસ માની લેજો કે મુક્તિ માર્ગ તરફ કૂચ કરવા માટે સમાજના સર્વ પ્રકારના બધનોનો એકી સાથે ત્યાગ કરવાની જેમણે હિંમત દેખાડી છે.

ત્યાગીઓનું વિશિષ્ટત્વ

જે શરીર સુખની પાછળ આપણે સંસારીઓ જીવનની સઘળી શક્તિઓ આમ ગુમાવી હોમી દઈએ છીએ, એ શરીર સુખની પરવા કર્યા સિવાય પ્રભુ મહાવીરની આજ્ઞા એજ ધર્મ—અને આ શરીર એ ધર્મ સાધનાનું સાધન એમ જાણ્યું-સ્વીકાર્યું છે, એટલુંજ નહિ પણ પોતાના જીવનમાં ઉતાર્યું છે, એ ત્યાગીઓને મન તો તમારી વાહવાહ, અગર નિંદા, તમારો તિરસ્કાર અગર અનુમોદન, તમારી ભક્તિ અગર વૈરબુદ્ધિ, અને તમારી અનુકુળતા અગર પ્રતિકુળતાની કશીજ (પડી નથી) કિંમત નથી કારણ કે તેઓ તે બધાથી પર થઈ ચૂકેલા છે પણ એ સંસ્થા સામે જાણતા અજાણતા કોઈ વ્યક્તિથી થઈ ગયેલા દોષનો ગેરલાભ લઈને, રજનું ગજ કરીને, તમે સંસારી આત્માઓના હૃદયમાં એ પરમ તારકના પ્રતિનિધિઓ સામે કુશંકા ઉત્પન્ન કરવાના જે કાર્યો કરી રહ્યા છો તમારા તે કાર્યો સમસ્ત માનવ જાતિનો દ્રોહ કરવા બરાબર છે અને સુધારાને નામે થતા એ દ્રોહનો જવાબ, માનવ જગત એક વખત જરૂર માગવાનું છે

પૂજ્ય ત્યાગીઓના ઉપકારો

આ રીતે ત્યાગ માર્ગની સર્વ શ્રેષ્ઠતા અને એની સામેના આક્ષેપોની નિરર્થકતતા આપણે જોઈ, પણ ત્યાગ માર્ગ સામેના આક્ષેપો નિરર્થક છે, એટલુંજ બસ નથી, જગત ઈતિહાસમાં અવગાહન કરનાર અને જગત ઉપર ખુલ્લી દૃષ્ટિ રાખીને ફરનાર પ્રત્યેક મનુષ્ય સ્હેજે જોઈ શકે છે કે, દીક્ષિત સંસ્થા સ્વભાવ કલ્યાણ સાધી રહી છે એટલુંજ નહિ પણ સકળ વિશ્વનું અનેક પ્રકારે ભલું કરી રહી છે સમાજમાં નીતિ અને ધર્મ ટકાવી રાખી સુલેહ સંપ જાળવવામાં મદદ કરનાર જો કોઈ સંસ્થા હોય તો, તે આ ત્યાગી સંસ્થા છે

સાંસારીક કાર્યોમાં રચ્યાપચ્યા રહેતા, આપણી ભાવના હંમેશા જડ વસ્તુઓના સમુચ્ચય તરફ દોરાય છે આત્મા

ગૌણુ બની શરીર તેના ઉપર અધિકાર ભોગવે છે ,અને જીવનો દરેક વ્યવહાર શારિરીક સુખ મેળવવાની ભાવનાથી જ શરૂ થાય છે પરિણામે માનવ જાતિમા પરસ્પર હરીફાઇ વધે છે, જે હરીફાઇ કાળાતરે અદેખાઇના રૂપમા પરીણમે છે, અને આખરે સર્વનાશ નજરે પડે છે આ બાબતનો તાદૃશ પુરાવો યુરોપ અને અમેરિકાનો ગણાતો સુધારાવાળો જમાનો આપણને પુરો પાડે છે યુરોપ અને અમેરિકાના બધા રાષ્ટ્રોમા શારિરીક સુખની, અને એશ-આરામના સાધનો મેળવવાની તીવ્ર હરીફાઇ ચાલી, તે મેળવવા માટે અનેક સાહસો ખેડાયા, વિપૂલ ધનભડારો ખર્ચાયા, અને કેટલાક નરરત્નોનો ભોગ પણ અપાયો અનેક પ્રકારની વૈજ્ઞાનિક, ભૌગોલિક, અને ખગોળવિદ્યાની શોધો કરાઇ રાક્ષસી યત્રો અને કારખાનાઓ ઉભા થયા તે દેશમા જન્મ લેનાર પ્રત્યેક મનુષ્યનો આદર્શ અર્થ સચય જ રખાયો, અને એ અર્થ સચય માટેજ, સર્વ જગ્યાએ સમસ્ત પ્રજાની તમામ શક્તિઓ ખર્ચાવા લાગી, પરિણામે દરેક રાષ્ટ્રમા બુદ્ધિશાલીઓ, અને સાધન સપન્ન વ્યક્તિઓએ મૂર્ખ અને સાધનહીન મનુષ્યોને ગુલામ જેવી સ્થિતિમા લાવી મુકયા, અને સ્થળે સ્થળે મજુર અને મુડીવાળાના પક્ષો ઉભા થયા મજુરની ભાવના શેઠને લુટવાની અને શેઠની ભાવના મજુરને લુટવાની હોવાથી સમસ્ત સમાજમા અવિશ્વાસ ફેલાયો, અને કેટલાક દેશોમા તો એ અવિશ્વાસે ખૂનખાર લડાઇનુ ભયકર રૂપ ધારણ કરી, નબળા પક્ષને નષ્ટ કર્યો. બધાએ રાષ્ટ્રોમા પણ આ સ્થિતિ જ પ્રવર્તી અર્થપ્રાપ્તિ એજ જીવન આદર્શ, અને એની ખાતર સર્વ વસ્તુઓનો ભોગ આપવો જોઇએ, એ સ્વાર્થ વૃત્તિએ યુરોપના રાષ્ટ્રોને લૂટારા બનાવી દીધા વૈજ્ઞાનિક સાધનો અને બુદ્ધિના બળે આખાએ જગત ઉપર એમણે ભયકર લૂટ ચલાવી અને લૂટનો ભાગ વહેચવા માટે પરસ્પર લડયા પરિણામે જગતે કદી જોયુ

અગર સાંભળ્યુ નથી એવુ,—જેમા અસખ્ય દ્રવ્ય અને કરોડો મનુષ્યોના પ્રાણ લેવાયા, એવુ મહાભયકર યુદ્ધ લડાયુ સુખની શોધમા ફરનારા એ પ્રશ્ચિમવાસીયોને તેમના સુધરેલા જડવાદમા કેવળ દુખના ડુગરા દેખાયા સુધારાનો સુખાભાસ તેમને સમજાયો, અને સુખનો સબધ માત્ર શરીર અને બાહ્ય સાધનો સાથે જ નથી પણ જે શક્તિદ્વારા, શરીર સઘળી ક્રિયાઓ કરી શકે છે, તે દિવ્ય શક્તિ સાથે છે, એમ તેઓમાથી કેટલાકને સમજાયુ, અને તે દિવ્ય શક્તિ વિષે કાઇક વિશેષ જાણવાની ખાતર, જે દેશમા અસખ્ય મહાત્માઓએ શાશ્વત સુખની શોધ માટે જીવન વ્યતીત કરી, તેમા સપૂર્ણ સફળતા મેળવી છે, તે ભારત વર્ષ, તેનુ પ્રજાજીવન, અને તે પ્રજાજીવનના અત કરણ ઉપર રાજ્ય કરતી પવિત્ર ત્યાગી સસ્થા તરફ તેમણે મીટ માડી–કેવળ જડવાદ ઉપર અવલબાયેલી પાશ્ચાત્ય સસ્કૃતિ–આટલા ટુક વખતમા જ્યારે નિષ્ફળ પામી, ત્યારે અધ્યાત્મવાદ ઉપર સ્થપાયેલી આર્ય સસ્કૃતિ આજે હજારો વર્ષથી અબાધિતપણે ચાલી આવે છે, અને પ્રજાને તેનાથી સુખ અને સતોષ પ્રાપ્ત થયા છે, આ બધાનુ કારણ તે સસ્કૃતિની પૂજારી પ્રજા ઉપર ત્યાગી સસ્થાનો કાબુ છે

સુખનો સબધ આત્મા સાથે છે શરીર અને બાહ્ય સાધનો સાથે નથી.

ત્યાગ ભાવનાનો જગતની શાતિમા ફાળો

ત્યાગમાર્ગ જેનો આદર્શ છે, અને તે માર્ગે વિચરતા મહાપુરૂષો જેને પૂજ્ય છે તે પ્રજાના આચારમા નહિ તો વિચારમા ત્યાગમાર્ગ પ્રત્યે પૂજ્યબુદ્ધિ અને આદરભાવ, જરૂર ઉત્પન્ન થયેલા હોય છ, અને જ્યા જ્યા તક પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યા ત્યા પરમ ગુરુની આજ્ઞાનુસાર તે પ્રજા યથાશક્તિ ત્યાગ કરવામા જીવન સાફલ્ય માને છે પ્રજાના દરેક સભાસદની ભાવના યથાશક્તિ ત્યાગ કરી છુટવાની હોય છે અને ત માટે તે હમેશા પ્રયત્ન રહેતો નજરે પડે છે આવી ત્યાગપ્રેમી પ્રજાના જીવનમા કલેશના કારણભૂત જડ વસ્તુઓ તરફનો મોહ, સ્વાભાવિક રીતેજ ઓછો હોવાથી અને

જરૂર પડે તેનો ત્યાગ કરવાની ભાવના પ્રજામા વિકસેલી હોવાથી, પ્રજાના સુલેહ શાંતિ અને સપ અસ્ખલિત રહે છે આપણો ભારતવર્ષનો ઇતિહાસ આ બાબતના માગમા સારા પ્રમાણપત્રો રજુ કરી શકે છે આજના કોઇપણ ધનાઢ્ય દેશ કરતા વધારે ધન સંપત્તિ અને વિલાસના સાધનો પોતાની પાસે હોવા છતા, ભારતવર્ષમા આંતરયુદ્ધ થયાનો પુરાવો ક્યાય નજરે પડતો નથી એટલુજ નહિ પણ મુડીવાળાઓ, અને ગરીબ હાથમા હાથ મેળવીને રહેતા હોવાના પુરાવા સંખ્યાબંધ મળી આવે છે, ભારતીય જીવન, અને ભારતીય સંસ્કૃતિની એજ વિશેષતા છે આ બધો પ્રતાપ એ ત્યાગી સંસ્થાનો નહિ તો બીજા કોનો છે ? એ નિર્વિવાદ છે કે ત્યાગીઓ ત્યાગી જીવનમા તપ, સંયમ, અને આત્મ સાધનાવડે પોતાનું આત્મહિત સાધે છે, તે ઉપરાંત પોતાના ઉચ્ચ ચારિત્રથી જે પવિત્ર વાતાવરણ જમાવે છે, તે માટે સર્વ પ્રજાઓ તે સંસ્થાની ઋણી છે

પોતાના હૃદય ઉપર હાથ મૂકીને પૂછનાર દરેક વ્યક્તિને જરૂર સમજાશે, કે પોતે ગમે તેટલા ધમપછાડા કરતા હોય, અગર ગમે તે કારણે ગમે તે પ્રકારનુ વર્તન રાખતા હોય, છતા અંતિમ સુખના માર્ગ, અને તે પ્રાપ્ત કરવાના સાધન સાધુ સંસ્થાએ જે રીતે માન્ય રાખ્યા છે, તેજ રીતે તેને માન્ય છે અને તેની મૂગી પણ સચોટ કબુલાત જીવનની છેલ્લી ઘડીએ પ્રત્યેક મનુષ્ય જરૂર આપતો જાય છે વિશ્વને આખરી સંદેશ પાઠવતો જાય છે, કે જીવનમા મ્હે, જે શારિરીક સુખ અને સગવડની પ્રાપ્તિ કર્યું તે બધુ મિથ્યા હતુ, મ્હારૂ પોતાનું આ સપનન ... વનાર હતુ, અને અનિત્ય હતુ તેની પાછળ ખર્ચેલી મ્હારી શક્તિઓ, અને સાધનો એળે ગયા છે, અને એ બધાનો ફરજીયાત ત્યાગ, મ્હારે અત્યારે જ્યારે કરવો પડે છે, ત્યારે તેના અનર્થ મને સમજાય છે, આજે શાન્તિ સુખની પ્રાપ્તિ

માટે એ પરમ ત્યાગીઓનો આશ્રય શોધવાનો એકજ રસ્તો મ્હારી નજરે ચઢે છે, જે મરતા મરતા પણ જીવનની છેલ્લી ઘડીઓ સાર્થક કરવા માટે હું સ્વીકારૂં છું જે દીક્ષિતો સમસ્ત સમાજને આ રીતે આશીર્વાદરૂપ છે, તેમજ સમાજને સંતોષ અને સંયમની માત્રાઓ આપી લોભ, અને ક્લેશરૂપી દુશ્મનોથી બચાવનાર છે, જીવનથી કંટાળી દુઃખમાં રીબાતા, છેલ્લા ડચકા ખાતા આત્માને પણ શાંતિ આપે છે, અને પોતાના જીવનમાં વિતરાગની આજ્ઞાને ઉતારી, તેમના દ્વારા સાચા દેવ શોધી, આત્મહિત સાધવાનો આદર્શ પુરો પાડે છે તે દીક્ષા અને દીક્ષિતાને સ્વપર કલ્યાણકારી નહિ, તો બીજું શું કહેવાય?

પ્રકરણ ૩

ઈતિહાસના બોધપાઠ

ત્યાગીઓની સર્વ શ્રેષ્ટતા સ્વિકારવાના અનુભવસિદ્ધ બોધપાઠ ઇતિહાસ શીખવે છે

જગતના ઇતિહાસ તરફ નજર નાખતા, આપણને એકજ અનુભવસિદ્ધ પ્રેરણા મળે છે કે, જગતમાં જન્મેલા અને જન્મતા કોઇપણ મનુષ્ય કરતા જેણે સંસારિક બંધનોનો ત્યાગ કર્યો છે, અને પરમ સુખની શોધ માટે યથાશક્તિ કર્યું છે, એ બીજી કોઇપણ કોટીના મનુષ્ય કરતા વધારે સુખ ને શાંતિ ભોગવી શકયા છે એટલુંજ નહિ પણ સકલ માનવ જાતિના પૂજ્ય ગણાયા છે અને ગણાય છે એ મહાનઆત્માઓ નાશવંત શરીરથી, જુદા થયા પછીથી પણ સદ્દગુણોના આદર્શ રૂપે, હંમેશા પૂજાયા છે સત્તાધારી મહારાજ્યો, સામ્રાજ્યો, સમ્રાટો અને રાજવીઓ આ જગતમાં ઘણાએ થઇ ગયા છે, અને થશે, હજારોને હઠાવે એવા મહાયોદ્ધાઓ, યુદ્ધનીતિજ્ઞો, રણક્ષેત્ર ઉપર મોટા યુદ્ધો લડયા છે અને લડશે, જેની જીવ્હા ઉપર સરસ્વતીનો વાસ છે, તેવા ઘણાએ વિદ્વાનો થઇ ગયા અને

થશે, પણ એ બધાના ઐશ્વર્ય, પ્રતિભા, અને કીર્તિ ત્યા, અને ત્યા લગી ટકી છે, જ્યા અને જ્યા લગી, તેમનુ અસ્તિત્વ હતુ, અગર કદાચ તેમનાજ ક્ષેત્રમા વિચરનાર ઓના માનસમા સામાન્ય જનતાને તો તેની સાથે કાઇ સબધ નથી, તેમના જીવન જાણવાની અગર તેને અનુસરવાની કાઈ પડી નથી

બીજી બાજુ આત્મવિકાસના માર્ગમા જેણે પોતાનુ જીવન વ્યતીત કર્યું છે, પોતાના શરીર અને તેની સર્વ શક્તિઓનો ઉપયોગ આત્મવિકાસ માટેના એક સાધન તરીકે કર્યો છે, તે મહાન યોગીઓ તેમના જીવનમા પૂજાના હતા, એટલુજ નહિ, પણ જીવન પછીયે હજારો વર્ષ વ્યતિત થવા છતા, તેમના પ્રત્યેની એ પૂજ્યભક્તિ, એ ભક્તિભાવ, એ આદર, અને તેમના પગલે ચાલવાની વૃત્તિ, સામાન્ય જનતામા હમેશા ટકી રહે છે એ મહાન વ્યક્તિનુ ચિત્ર પોતાની સામે ખડુ કરી, તેને લાયક થવા માટેની સાધનાઓ થાય છે એજ પ્રભુ મહાવીર, ગૌતમબુદ્ધ, શ્રીરામ, શ્રીકૃષ્ણ, ઈસુખ્રિસ્ત, અગર મહમદ પયગબર વિગેરે જે કાઇ કહી ગયા છે, અગર કરી ગયા છે તે તમામ તેમના અનુયાયીઓને મન આદર્શ રૂપ છે તેમના વિરૂદ્ધ બોલાતો એક પણ શબ્દ સાભળવો, એ તેમના અનુયાયીઓને મન અસહ્ય કષ્ટ સમાન છે તેમના જીવનની એક દશાની કાઇક ઝાખી કરાવતી, એ મૂર્તિ પ્રત્યે પણ તેમના અનુયાયીઓને એટલો બધો આદર અને પૂજ્ય ભાવ છે, કે તે મૂર્તિનુ મ્હેજ અપમાન, જીવનઘાત કરતા પણ વધારે ભયકર લાગે છે અને તેવા અપમાનના પ્રસગો પ્રજાજીવનને એટલુ હચમચાવી મુકે છે, કે મોટા સામ્રાજ્યો પણ તેની સામે ટકી શકતા નથી મુસલમાન અને મરાઠા ઇતિહાસ આ વાતની સાક્ષી પુરે છે યુરોપનો પણ સોળમા સૈકાનો ઇતિહાસ એજ અનુભવ પાઠ શીખવી રહ્યો છે

આ અનુભવ પાઠ ભણ્યા પછીજ, તેના માઠા પરિણામો ભોગવ્યા પછી, અને ધર્મસત્તા તથા ત્યાગીઓની મહત્તા આગળ પોતાની તુચ્છતા નજરે નીહાળ્યા પછીજ પોતાની સલામતીને ખાતર અઢારમા અને ઓગણીસમા સૈકાના દરેક રાજ્યે કોઇપણ ધર્મની બાબતમા, કોઇપણ બાબતનો હસ્તક્ષેપ નહિ કરવાના, અને પોતાના પ્રત્યેક શહેરીને ધાર્મિક બાબતમા સપૂર્ણ સ્વતત્રતા આપવાના જાહેર વચનો આપ્યા અને આજલગી તે પાળ્યા આજે પણ ધાર્મિક બાબતો અને ધર્મના પ્રાદુરૂપ એ ત્યાગી સસ્થા ઉપર અકુશ વિગેરે મુકી, ધાર્મિક બાબતમા હસ્તક્ષેપ કરવાની મહેચ્છા જો કાઇ રાજા, મહારાજા, અગર સમ્રાટને થતી હોય, તો તેમને અમે પોતાની તે મહેચ્છા અમલમા મૂકતા પહેલા ઇતિહાસના અનુભવસિદ્ધ સત્યો તરફ દ્રષ્ટી નાખી ઘડીભર થભી જવા વિનવીએ છીએ સોળમા સૈકાની મહાન મોગલ સલ્તનત ઔરંગઝેબની ધર્માધતાને લીધે નાશ પામી, અફઘાન અને પઠાણ રાજવશો ધર્માધતાને અગે જરાયે સ્થિર થઇ શક્યા નહિ, અને અકાળે નષ્ટ થયા આખુયે મુસલમાન સામ્રાજ્ય જ્યા ગયુ ત્યા યુરોપ અગર એશિયામા ધર્માધતાને અગે ટકી શકયુ નહિ હિદુસ્તાનમા રાજસત્તા હાથમા આવવાથી ધાર્મિક બાબતમા ડખલ કરવાનો પ્રયત્ન કરનાર, એજ યુરપવાસી પોર્ટુગીઝો સ્થાનભ્રષ્ટ થયા, અને સુવર્ણનો ભરેલો એમનો પોર્ટુગાલ દેશ આજે કયા છે તે આપણે જોઇ શકીયે છીએ આ બધા બોધપાઠ ઉપરથી આજની પણ દરેક રાજસત્તા જરૂર માની લે, કે પ્રજાના ધાર્મિક સ્વાતત્ર્યમા ડખલ કરવા સરખો વિચાર કરવો એ હિતકર નથી ભારતવર્ષની ધર્મમાર્ગે વળી ચુકેલી પ્રજા, કે જેને મહા તપસ્વી જ્ઞાનીઓએ આપેલા ઉડા તત્વજ્ઞાનવાળા, અને જેને લીધે ભારતની સર્વોત્તમ સસ્કૃતિઓ સરજાઇ છે, અને ટકી રહી છે તેવા મહાન ધર્મોનો અને ધાર્મીક સસ્કારોનો જન્મથી વારસો મળ્યો

ઐતિહાસિક પુરાવા

રાજાઓને વિનંતિ

છે, અને આ વીસમી સદીમા પણ જે પ્રજાના મોટા ભાગમાં ધર્મશ્રદ્ધા અને ધાર્મિક સંસ્કારો ટકી રહ્યા છે, તે પ્રજા ધર્મને માટે દરેક ભોગ આપવા જરૂર તૈયાર રહેશે, દરેક રાજ્યસત્તાએ સમજવુ જોઇએ, કે હજુ આજે પણ મોટા ભાગના ભારતવાસીઓને મન પોતાની લક્ષ્મી, વૈભવ અને સસારસુખ કરતા ધર્મના નિયમોનુ પાલન, અને ધર્મમાર્ગે સમર્પણ વધારે પ્રિય છે તે પ્રજાએ ધર્મની રક્ષાની ખાતર આજ લગી ઘણા ભોગો આપ્યા છે, અને વર્તમાનમા પણ આપતી રહી છે આવી ધર્મપ્રજાની લાગણીઓ દુભવવાનુ સાહસ કરવુ શુ યોગ્ય છે? આજના રાજામહારાજાઓને આ ઐતિહાસિક અનુભવ કથાઓ કદાચ ગળે નહિ ઉતરે, અને ધર્મઘેલડાઓની પોકળ વાતો છે એમ કહી, તેને હસી કઢાડવાનો પ્રયત્ન એ રાજસત્તાઓ અને તેના અધિકારીઓ કદાચ કરે પણ ખરા છતાયે અમારી પવિત્ર ફરજ સમજીને, એ ભારતિય આર્ય સસ્કૃતીની રક્ષક રાજસસ્થાઓને અમે વિનવીએ છીએ કે, આપના રાજ્ય વહીવટમા કોઇપણ જાતની ડખલ કરવાનો અમારો જરાયે ઇરાદો નથી પણ કૃપા કરી જાણતા અજાણતા ધાર્મિક બાબતોમા વચ્ચે આવી કોઈની ધાર્મિક લાગણી દુભવશો નહિ, અને કોઇના શુદ્ધ ધર્મ વર્તનની સ્વતત્રતા ઉપર કોઈ જાતનો અકુશ કદી મુકશો નહિ અને પ્રત્યેક પ્રજા જનને સપૂર્ણ ધાર્મિક સ્વાતત્ર્ય આપવાનો આખાયે જગતની રાજસત્તાઓએ સ્વહિતાર્થે સ્વીકારેલો સિદ્ધાત હમેશા અમ્લવીન ખખશો રાજાઓને અમે ફરી સુચવીએ છીએ કે, પ્રજા જીવન ઉપર ધર્મ—અને ત્યાગીઓનો અસાધારણ કાબુ હોવાના સબળ કારણો છે રાજસત્તા અગર રાષ્ટ્રનો સબધ ફક્ત આ શરીર સાથેજ છે આ શરીર છુટતી વખતે તે છુટી જવાનો

પ્રજાનો ત્યાગીઓ અને રાજાઓ સાથે સંબંધ

છે જ્યારે ધર્મ સાથેનો સબધ અનાદિ કાળથી શરૂ થયેલો છે, હમેશા ચાલુ રહેલો છે, અને આત્મા જ્યા લગી કર્મના બધમાથી સપૂર્ણ મુક્તિ મેળવે, ત્યા લગી ચાલુ રહેવાનો છે રાજસત્તાને આગળ પાછળનો વિચાર કર્યા સિવાય ફક્ત અમારૂ શરિર અને તેને પોષવા પપાળવાના સાધનોનોજ વિચાર કરવાનો હોય છે, જ્યારે ધર્મસત્તાને આ ભવ અને તેની ભાવિગતિનો પણ વિચાર કરી, એ માટેની પ્રથમથી તૈયારીઓ આ શરીર દ્વારા કરાવવાની હોય છે રાજસત્તા શારિરીક મોહની નબળાઈનો લાભ લઈને મનુષ્યો ઉપર શાસન ચલાવે છે, જ્યારે ધર્મ સત્તા પરમસત્યો સમજાવી, તેની આવશ્યકતા સિદ્ધ કરી, તે સત્યોની શોધમા જવાને તૈયાર કરે છે અને તેમા મદદ આપે છે એટલે રાજસત્તા બળાત્કારે ઠોકી બેસાડેની સસ્થા છે, જ્યારે ધર્મસત્તા આ મહિતની દષ્ટીએ સ્વેચ્છાએ સ્વીકારેની જગતની સનાતન સસ્થા છે રાજસત્તાના ઇતિહાસમા સત્તાની લાલસા, અગર લક્ષ્મીની તૃષ્ણાની ખાતર લઢાયેલી ખૂનખાર લઢાઈઓ, હજારો નિર્દોષોના બલિદાન, રાષ્ટ્રની પ્રગતિને પહોચેલો વારવાર ધોખો, અને પ્રજાના રક્ષક મટી ભક્ષક બનવાના કરૂણ પ્રસગો વારવાર નજરે પડે છે જ્યારે આર્ય ધર્મ સત્તાના ઇતિહાસમા પરોપકાર ખાતર અપાયેલા આત્મ બલિદાનો, જગતની શાતિને ખાતર થયેલા મહાન સમર્પણો, જનઉપકારની ખાતર, સમર્પાએલા અને સમર્પાતા જીવનો સવના સુખની ખાતર કરાયેલા સક્રિય પ્રયત્નો વિગેરેનો જ્વલત ઇતિહાસ નજરે પડે છે અને એ ઇતિહાસ આ શરીરમા રહેલી દિવ્ય શક્તિને જાગૃત કરી, તેનામા સાત્વિક ભાવના રડે છે આથીજ ધર્મસસ્થા અને તેના રક્ષક રૂપ ત્યાગીઓનુ સ્થાન ઇતિહાસમા અદ્વિતીય છે અને સકળ વિશ્વના હૃદય ઉપર તે રાજ્ય કરે છે

૩ રાજસત્તા અને ધર્મસત્તાનો પૂર્વ ઇતિહાસ અને લોકજીવનમા તેમણે પ્રાપ્ત કરેલા સ્થાનની સરખામણી અમો

માએ રાજ્યસત્તાઓને ઠગવવા અગર બીજા કોઇ આશયથી નથી કરી પણ ઇતિહાસસિદ્ધ અનુભવપાઠોની યાદ આપી તે દ્વારા રાજ્યસત્તા અને ધર્મસત્તાનો એક બીજા સાથેનો ભૂલાતો જતો સબધ અને બન્નેની જવાબદારીઓ સમજાવી તેમની વચ્ચેનો સબધ મીઠો બનાવવાની દૃષ્ટિથીજ કરી છે

પ્રકરણ ૪.

જૈન ધર્મ.

જગતના બીજા સર્વે ધર્મોની અપેક્ષાએ જૈન ધર્મ ત્યાગ માર્ગ તરફ વિશેષ વળેલો છે બીજા શબ્દોમા કહીએ તો જૈન ધર્મ એ કેવળ ત્યાગ ધર્મ છે કારણ તેના દેવ અને ગુરુ બન્ને ત્યાગી છે જૈન ધર્મના પ્રરૂપક તીર્થકર દેવો સસારની મોહજાળને તોડી સર્વ પ્રકારના સસારીક બધનોને ફગાવી દઇ, સાચા સુખની શોધ માટે પ્રયત્ન સેવનારા પરમ ત્યાગીઓ હતા છેલ્લા ધર્મ સ્થાપક પ્રભુ મહાવીર દેવના ત્યાગી જીવનના પ્રસગો, અને તે દરેક પ્રસગે તેમણે બતાવેલી અસાધારણ શાંતિ, સહનશીલતા અને સમદૃષ્ટિ જગતના ઇતિહાસમા અજોડ છે ત્યાગી જીવનમા એકલા હાથે પૂરેપૂરી શાતિથી, માણસો તેમજ બીજાઓ તરફથી થતા જે દુ ખ તેમણે સહન કર્યા છે, અને એ બધા કષ્ટ સહન કરવા છતા પણ પોતાના નિશ્ચયમા અડગ રહી, આદર્શની જે પ્રકારે પ્રાપ્તિ કરી છે, તેનુ બ્યાન વાચતા આજે પણ તેમના પ્રત્યે અસાધારણ માન અને પૂજ્ય બુદ્ધિ પ્રત્યેક વાચકના હૃદયમા જરૂર જાગૃત થાય છે આદર્શ સિદ્ધ થયા પછી, આ પરમ ત્યાગી જેઓ (૧) હિંસા (૨) અસત્ય (૩) ચોરી (૪) મૈથુન (૫) પરિગ્રહ (પૈસા વગેરેનો સમુચ્ચય) (૬) ક્રોધ (૭) માન (૮) માયા (૯) લોભ (૧૦) રાગ (૧૧) દ્વેષ (૧૨) કલહ) (૧૩) અભ્યાખ્યાન (૧૪) પૈશુન્ય (૧૫) રતી અરતી (૧૬) પરપરિવાદ (૧૭) માયા-

ધાર્મિક નિયમો, જૈન શાસ્ત્રોમા આલેખાયેલા છે જૈનશાસ્ત્રો અનુસાર આ ત્યાગી સસ્થામા જે દાખલ થાય છે

તેઓ મન, વચન, અને કાયાથી, જાણતા અગર અજાણતા એકેન્દ્રિયથી પચેન્દ્રિય લગીના કોઇપણ જીવની હિસા કરવી નહિ, કરાવવી નહિ, અગર કરતાને ભલો કહેવો નહિ, તેમજ જુઠુ બોલવુ નહિ—બોલાવવુ નહિ, બોલનારને ઉત્તેજન આપવુ નહિ, તથા ચોરી કરવી નહિ, કરાવવી નહિ, કરતાને અનુમોદન આપવુ નહિ, મૈથુન સેવવુ નહિ, સેવાવવુ નહિ, સેવનારને ભલો કહેવો નહિ અને પરિગ્રહ રાખવો નહિ, રખાવવો નહિ, રાખનારને અનુમોદન ન આપવુ આ પચમહાવ્રત ધારણ કરે છે અને તદનુસાર જીવનભર તે વર્તે છે જીવનના દરેક પ્રસગે આ પાચે મહાવ્રતનુ અક્ષરશ પાલન કરવામા તેમની બધી શક્તિઓ ખર્ચે છે અને શરીર પાસેથી ફક્ત એક નોકર તરીકે કામ લે છે જેમકે અહિસાવ્રતના પાલનને અર્થે વરસના વરસાદમા, પાણીવાળી જગ્યામા પૃથ્વી અને પાણીના જીવોની હિસા થતી અટકાવવા માટે તેઓ ચાલતા નથી ગમે તેવા સજોગોમા કાચુ પાણી વાપરતા નથી ઉન્હાળામા પવનના જીવોની હિસા ન થાય એટલા માટે ગમે તેવો તાપ હોય છતા પણ કોઇ દિવસ તેઓ પખો વાપરતા નથી શિયાળામા ગમે તેટલી ઠડી પડતી હોય છતા, તેનાથી શરીરનુ રક્ષણ કરવા માટે તેઓ કોઇ દિવસ તાપે તાપતા નથી, મળમુત્ર વિગેરે કાઢવામા અને આહાર લેવામા પણ તેઓ હિસા થતી અટકાવવા માટે સ્થાનના નિર્જીવપણા બાબતમા ઘણીજ કાળજી રાખે છે કોઇપણ જાતના અનાજ જેમા—ઉગવાની શક્તિ છે, તેવા કાચા અનાજનો ઉપયોગ તેઓ કોઇ દિવસ કરતા નથી તેઓ ફક્ત એવાજ અનાજનો ઉપયોગ કરે છે જે પુરેપુરૂ પકાવેલુ હોય છે અને જે ઉગવા લાયક હોતુ નથી શિયાળાની ઠડી, ઉન્હાળાની ગરમી

અગર ચોમાસાની શરદીમા તેઓ હમેશા ખુલ્લા પગે અને ઉઘાડા માથે ફરે છે ગમે તેટલી ભુખ અને તૃષા લાગી હોય છતા રાખીને ખાતા નથી અગર ગૃહસ્થો પોતાને માટે ઉકાળેલુ પાણી આપે તે સીવાય બીજુ પાણી વાપરતા નથી કચન અને કામિનીના સપૂર્ણ ત્યાગી હોય છે તેના સ્પર્શને પણ સપૂર્ણ પાપરૂપ ગણતા હોવાથી, કદાચ અજાણતા સ્પર્શ થઇ જાય, તો તે માટે પણ પ્રાયશ્ચિત કરે છે તેઓ પોતાના જીવનનો બધો સમય વાચન, મનન, પઠનપાઠન, તપ અને ધ્યાનમા વ્યતિત કરે છે પોતાના જીવન અને ઉપદેશદ્વારા સસારીઓને ધર્મ માર્ગે વાળે છે અને આત્મોન્નતિનો માર્ગ બતાવે છે આ સાધુઓ સસારીઓને વ્રત, તપ અને ધર્મધ્યાન કરવા માટે હમેશા જાગૃત રાખે છે સકળ વિશ્વના જીવોને ખરી શાતિ કયી રીતે અપાવી શકાય-તેના ઉપાયો ચિતવે છે તમામ પ્રકારની હિસાનો ત્યાગ કરવાનો ઉપદેશ હમેશા આપે છે લુલા, પાગળા, ઘરડા, અને અશક્ત ઢોરો દુખી ન થાય તે માટે પ્રબધ કરવાનુ તેમના અનુયાયીઓને સમજાવે છે, અને તે રીતે પાજરાપોળો સ્થપાય છે, જ્યા જ્યા તેમનાથી બની શકે ત્યા ત્યા કસાઇખાને જતા, રીબાતા, પીડાતા, વિગેરે જીવોને બચાવી લેવાનો ઉપદેશ આપી, અહિસા ધર્મનુ પાલન કરે છે

હજારો વર્ષથી ચાલુ રહેલા અહિસાના આ ઉપદેશે જૈન પ્રજામા પણ અહિસાના ઉડા સસ્કારો નાખ્યા છે, અને આજે જગતની બીજી કોઇપણ પ્રજા કરતા અહિસા ધર્મના પાલનમા જૈન પ્રજા વધારે આગળ વધેલી છે

જૈનોની ત્યાગીઓ પ્રત્યે પૂજ્યબુદ્ધિ

અહિસા વ્રતની જેમ બીજા ચાર વ્રતો એટલીજ ઉગ્રતાથી તેઓ પાળે છે, અને તેથીજ જૈન સમાજમા તેઓનુ સ્થાન ઘણુ ઉચુ છે જૈન પ્રજાને પ્રત્યે અચળ ભક્તિ અને ઉડી

નમે છે પુજ્ય ગણે છે, અને જ્યા જ્યા બની પ્રાડે ત્યા ત્યા તેમની ભક્તિ કરવા તૈયાર રહે છે કોઈપણ કુળમા જન્મેલો જે મનુષ્ય, સસાર છોડી દઈ સાધુ બને છે, તેને જૈનો ભાગ્યશાળી ગણે છે, અને તેના કુટુબ પ્રત્યે પણ માનની દ્રષ્ટીથી જુએ છે ત્યાગમાર્ગ એ પ્રધાન ધર્મ હોવાથી સસારીઓ ત્યાગી કયારે અને કયા સજોગોમા કેવી રીતે થઈ શકે, તેમજ ત્યાગી થયા પછી તેમણે શુ શુ કરવુ પડે, તે માટે ઘણા સ્પષ્ટ વિધાનો જૈન શાસ્ત્રોમા છે (જુઓ પરિશિષ્ટ ગ)

આ રીતે દિક્ષિત થઈને પચમહાવ્રત જેને ધારણ કર્યા છે, તેવી સાધુ સસ્થાએ તેના આખાએ અસ્તિત્વ દરમિયાન માનવ જાતિ ઉપર જે ઉપકારો કયા છે, ત કદિ ભૂલી શકાય તેમ નથી અતીમ તીર્થંકર પ્રભુ મહાવીર દેવ પછીના છેટલા ૨૫૦૦) વર્ષનો ઇતિહાસ આ બાબતનો પ્રત્યક્ષ પુરાવો છે પ્રભુ મહાવીરના નિર્વાણ પછી, આજ લગીના બધાએ કાળના બૌદ્ધ, જૈન, હિંદુ, મુસલમાન, મરાઠા, અને અગ્રેજ વિગેરે બધાએ અમલો દરમિયાન આ સસ્થા અવિચ્છિન્નપણે ચાલુ રહી છે અને રાજ્યબદલો અગર તેવાજ બીજા કારણોની અને કાળની ઓછામા ઓછી અસર જો કોઈપણ સસ્થા ઉપર થઈ હોય, તો તે આ જૈનોની સાધુ સસ્થા છે કેટલાક સુધારકો કહે છે કે જૈન સાધુઓ જમાનાને ઓળખતા નથી, તેઓ હજી ચૌદમાથી સોળમા સત્તરમા સૈકાનુ જીવન જીવે છે તેમને અમારો જવાબ છે કે જૈન સાધુઓની ત્યાગ ભાવના અને સમાજથી અળગા રહેવાનો આ સારામા સારો પુરાવો છે સાડી ચોવીસો વર્ષ જેટલા લાબા કાળ પછી તે પરમ તારકના યુગને યાદ કરાવે તેવુ સાદુ, સયમી, અને શાત સાધુ સસ્થાનુ જીવન એમ પુરવાર કરી આપે છે, કે જગતની ચઢતી, પડતીના, તડકા અને છાયા એમણે સમદ્રષ્ટીથી

નિહાળ્યા અને અનુભવ્યા છે સંસારીને મન કડવા, મીઠા લાગતા સુખદુઃખના ઘુંટડા, શુભાશુભ કર્મનો ઉદય માનીને સમદૃષ્ટીથી ગળે ઉતાર્યા છે ધર્મ ઉપર આપત્તિના કાળમા અગર સુવર્ણયુગમા તેઓ એકજ પ્રકારનુ જીવન જીવ્યા છે અને જીવે છે

ત્યાગીઓની જીવન પ્રતિજ્ઞા અને તેનુ પાલન

અનાદિકાળથી ભવભ્રમણ કરતા પાપોદયને અંગે નર્ક જાતિના જેવા દુઃખો, અને પુણ્યોદયને અંગે સ્વર્ગના સુખો કર્મને વશ બની, નાટકના પાત્રની જેમ કંઈપણ સત્તા વિના, ભવભ્રમણનો પાઠ ભજવતા આત્માને તેમાથી દરેક ભોગે મુક્તિ અપાવવાનો નિશ્ચય કરી ચુકેલા અને તે માટે અહોનિશ પરિશ્રમ કરતા એ આ મહિત સાધકો છે કર્મબંધનમાથી મુક્તિ મેળવવા માટે અઢારે દુષણોનો જય કરી, સંપૂર્ણ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી જેઓ મોક્ષે ગયેલા છે, તે અરિહંત દેવ જેવા શુદ્ધ દેવને દેવ તરીકે, કંચન કામિનીના ત્યાગી, પંચમહાવ્રતધારી, શુદ્ધ ગુરુને ગુરુ તરીકે અને પાપનો ત્યાગ કરવા વડે એ શુદ્ધ દેવ, અને શુદ્ધ ગુરુની સેવા કરવાની પ્રેરણા કરનાર, શુદ્ધ ધર્મને તેઓ ધર્મરૂપે માને છે અને મોક્ષમાર્ગની ચાવીરૂપ સમ્યક્‌દર્શનાદિકની વૃદ્ધિ માટે તેઓ મન, વચન, અને કાયા ઉપર આત્માની સર્વોપરી સત્તા જમાવવા, અને તે બધી શક્તિઓને આત્મહિતના માર્ગે વાળવા પ્રયત્ન કરે છે આ ભવમા પ્રાપ્ત થયેલુ સારૂ શરીર, જૈન ધર્મ, પંચમહાવ્રતધારી ગુરુ, અને મતિ તથા શ્રુત જ્ઞાનની સાર્થકતા તે બધાનો ઉપયોગ કર્મના બંધ છેદીને આત્માનુ શુદ્ધ સ્વરૂપ પ્રગટ કરવુ એવો તેમનો નિશ્ચય હોય છે અને તે નિશ્ચય પાર પાડવામાજ આ મનુષ્ય જન્મની સાર્થકતા તેઓ સમજે છે તેઓ એમ માને છે કે આ સંસારમા શુભાશુભ કર્મ અનુસાર આપણને પ્રાપ્ત થયેલુ આ શરિર, ઇંદ્રીયો, ધન, વૈભવ, અને બીજુ સર્વ કાંઇ નાશવંત છે, અને આપણે તેનો ફરજીયાત ત્યાગ ક્યારે

કરવો પડશે તે અનિશ્ચિત છે, એટલે તેનો ઉપભોગ કરવા જતા, તેના માલીક બનવાને બદલે એક ગુલામ તરીકે આપણે કામ કરીએ છીએ, અને જે પુણ્યપ્રકૃતિને અંગે તે આપણને પ્રાપ્ત થયા છે, તે પુણ્યપ્રકૃતિ ગુમાવી બેસીએ છીએ, માટે મહાપ્રયત્ને મેળવેલી પુણ્ય પ્રકૃતિ, આમ નિરર્થક રીતે ગુમાવી દેવા કરતા તેનો આત્મવિકાસના માર્ગે ઉપયોગ કરવો એ વધારે ઇચ્છવા યોગ્ય છે તેથી જે માર્ગે આત્મા ની મુક્તિ તેમને દેખાય છે તે માર્ગે તેઓ તેમની શક્તિઓ ખર્ચે છે રણે ચઢેલા શુરા યોદ્ધાની નેમ જેવી રીતે માત્ર વિજય તરફ હોય છે, અને તે માટે પોતાની સર્વ શક્તિઓ તે જેમ ખરચે છે અગર મરણને પણ સહર્ષ ભેટે છે તેમ મુક્તિની પ્રાપ્તિ માટે કર્મની નિર્જરા કરવામા પ્રવૃત થયેલા આ ત્યાગીઓ પોતાની સર્વ શક્તિઓ મુક્તિના દ્વાર ખખડાવવાનું બળ પ્રાપ્ત કરવામા ખર્ચે છે आत्मार्थं सकलं त्यजेत् । આત્માના ગુણોને બચાવવા અને ખીલવવા માટે સર્વસ્વનો ત્યાગ કરવાનો એટલે આત્મહિતની ખાતર સર્વ કાંઈનો ભોગ આપવાનો તેમનો જીવનનિશ્ચય છે અને આ સંસ્થાનો ઈતિહાસ આ તમામ માટેનો તાદૃશ પુરાવો છે

વર્તમાન જૈન સાધુ સંસ્થા પ્રભુ મહાવીરે આજથી આશરે ચોવીસો વર્ષ પહેલા સ્થાપી, ત્યાર પછીનો આ સંસ્થાનો આખો ઇતિહાસ ત્યાગ, તપ, સંયમ, સંતોષ, સમદૃષ્ટિ અને સમર્પણના આ સહિતકારી દૃષ્ટાંતોથી ભરપુર છે પોતાની આખીએ કારકીર્દિ દરમ્યાન કોઈ પણ જાતનુ નુકસાન કર્યા સિવાય કેવળ જનતા ઉપર ઉપકાર કરનારી અદ્વિતીય સંસ્થા છે તેથીજ એ સંસ્થા જગતપૂજ્ય બની છે એના ઈતિહાસનુ એકેએક પાનુ એમ કહી રહ્યુ છે કે સમાજની વ્યવસ્થા જાળવવામા, અને સમાજે પોતાની પ્રત્યેક વ્યક્તિની સલામતીની ખાતર, અને પરસ્પર થતી સતામણ અટકાવવા ખાતર જે કોઈ સંસ્થાઓ સ્થાપી છે, તે સર્વ સંસ્થાઓ આ જગત

ઉપર ત્યાગી સંસ્થાઓના આશ્રયથીજ ટકી શકી છે અને પોતાનો વિકાસ સાધી શકી છે સામાન્ય દૃષ્ટાંત તરીકે ચોર, લુટારા અને ખુનીયોના ત્રાસથી, પોતાના હથીયારના જોર ઉપર નભતી, રાજ્યસત્તાઓ જેટલો આશ્રય જનતાને નથી આપી શકી તેનાથી કેટલાએ ગણો વધારે આશ્રય સદાચાર, અને નીતિના બોધપાઠો, આ સંસ્થાએ પ્રજાજીવનમા ઉતારીને આપ્યો છે આ સંસ્થાએ પોતાના શાંત જીવન દ્વારા મેળવેલી આ સશક્તિઓ, અને આ સવિકાસ દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલા જ્ઞાન વડે જગતના સર્વશ્રેષ્ઠ સાહિત્ય સર્જીને જે ઉપકાર માનવજાતિ ઉપર કર્યો છે, તે કદીએ ભૂલી શકાય તેમ નથી

ત્યાગીઓએ સર્જેલું સાહિત્ય

જ્ઞાનદૃષ્ટિથી દુનીયાના એકેએક વિષયમા ઉંડા ઉતરવાની અને તેને પુરેપુરો છણવાની જે શક્તિ, એ ત્યાગીઓ ત્યાગી અવસ્થામા પ્રાપ્ત કરી શક્યા હતા, તેના સ્વપ્ના સેવવા તે પણ આજે મુશ્કેલ થઇ પડયુ છે ત્યાગીઓના એ સાહિત્યેજ આજે પશ્ચિમની દુનીયામા એ ત્યાગી સંસ્થા પ્રત્યે માન અને પૂજ્ય બુદ્ધિ જાગૃત કરી છે, અને સાહિત્ય ક્ષેત્રમા વિચરતા પશ્ચિમના સખ્યાબંધ પંખીડા એ પરમ ત્યાગીના વારસોને ચરણે બેસી જ્ઞાનામૃતનુ આસ્વાદન કરવા માટે પ્રતિવર્ષે ભારતવર્ષમા આવતા આપણે જોઇએ છીએ અને અત્યંત પૂજ્ય બુદ્ધિથી એ ત્યાગીઓના મુક્ત કંઠે વખાણ કરતા સાભળીયે છીએ વર્તમાનમા પણ જૈન સાહિત્યના વિકાસમા અને પ્રાચીન જૈન સાહિત્યના સંરક્ષણમા જે ફાળો આ જગતને એ સંસ્થા આપી રહી છે તે આપણે બધાએ ગત જૈન સાહિત્ય પ્રદર્શનમા નજરે નિહાળ્યો છે આ ઉપરાંત રાષ્ટ્રની શાંતિ જાળવવામા લોકોને ધર્મ અને નીતિના માર્ગે વાળી સમાજને નિર્ભય બનાવવામા, રાજ્ય સત્તાઓની મશ્કરી કરી બેસવાક રીતે પોતાનો ધંધો ચલાવતા લુટારા, ચોર અને ખુનીઓને ધર્મ માર્ગે વાળી પ્રજાના સાચા સેવકો બનાવી પ્રજાને નિર્ભય કરવામા અને

પ્રકરણ ૫.

વડોદરા રાજ્યનો
સન્યાસ દીક્ષા પ્રતિબધ નિબધ

નિબધ ન્યાય વિરૂદ્ધ છે

(૧) આ નિબધ નીરર્થક અને નિરૂપયોગી છે એટલુજ નહિ, પણ ન્યાય વિરૂદ્ધ છે રાજસત્તાની મર્યાદા જ્યા જ્યા પૌદગલીક વસ્તુઓનુ અસ્તિત્વ છે, અને જ્યા અને જ્યા તે માટેની અથડામણો છે, ત્યા લગીજ હોઈ શકે પૌદગલીક વસ્તુઓ અને સસારના સર્વ બધારણોનો ત્યાગ કરનાર મનુષ્ય એ ત્યાગની પ્રતિજ્ઞા કરતી વખતેજ, રાજ્ય સસ્થાનો ત્યાગ કરી દે છે, અને રાજસત્તા પાસથી રક્ષણ વિગેરે કોઈ પણ જાતની આશા રાખતા નથી રાજ્યના એક પણ કાય દાનો લાભ તેને જોઈતો નથી અને કોઈ પણ પ્રકારનો લાભ રાજસત્તા તેને આપી પણ શકતી નથી ત્યાગીઓ તો પોતાના પ્રયત્ન વડે પોતાનું ઈષ્ટ સાધી લેવા હામ ભીડે છે, અને તે રીતે ઈષ્ટની સાધના કરે છે છતા એ રાજ્યોને તેમા દખલ કરવાના કોડ કેમ ઉપન્ન થતા હશે !

બહારથી સામુલી, અને સમાજના હિતને સાધક ગણાયેલ આ નિબધ સર્વથા અ યડનાર છે કારણ કે આ કાયદાથી 'ત્યાગ' શિક્ષાને પાત્ર થાય છે અમે કહીએ છીએ કે, કોઈની દિક્ષા રોકાય અને જે નુકસાન થાય તેના કરતા કેટલાએ ગણુ વધારે નુકસાન આ કાયદો કરે છે કારણ કે દિક્ષાના રોકાણથી વ્યક્તિગત આત્મવિકાસને નુકસાન પહોચે છે જ્યારે આ કાયદાથી પરમ આવશ્યક, પરમ ઉપકારી, સર્વ હિતકારી, પરમપૂજ્ય ત્યાગમાર્ગ શિક્ષાને પાત્ર ઠરે છે એટલે જે ત્યાગમાર્ગ હજારો વર્ષથી પૂજ્ય અને પવિત્ર ગણાયો છે, અને આજે પણ ગણાય છે તે ત્યાગ-માર્ગ વડોદરા સરકારને મન શિક્ષાને પાત્ર સિદ્ધ થાય છે

એમ દલિલ કરવામા આવે છે કે દીક્ષા એ એક કરાર છે, અને જન્મની સાથે પ્રાપ્ત થતા સઘળા હકો બાળક સજ્ઞાન થયા સિવાય છોડી દેવાનો કરાર કરે એટલે સંસાર ત્યાગ કરી દીક્ષીત બને, એ ગેરકાયદેસર છે કારણ કે સગીરને સજ્ઞાન અવસ્થા પ્રાપ્ત થયા પહેલા કોઈ પણ જાતનો કરાર કરવાનો અધિકાર નથી વારસા વિગેરેના જે હક સબંધે આ દલિલ કરવામા આવે છે, તે હદ પુરતી આ દલીલને કદાચ સ્વીકારી લઇએ તો પણ આપણે સર્વે સમજી શકીએ છીએ કે, આ દલીલથી સગીર દીક્ષાને કાંઈ પણ બાધ આવતો નથી, બલ્કે કાંઈક વેગ મળે છે, કારણ કે વારસા વીગેરેના સઘળા હકોનો સગીરે કરેલો ત્યાગ ગેરકાયદેસર ગણી સરકાર તેના તે હકો, તે ઉમર લાયક થાય ત્યા સુધી જાળવી રાખે તો, દીક્ષિત થનારને બેવડો લાભ મળે છે બાલ્ય અવસ્થામા દીક્ષિત થયા પછી સજ્ઞાન અવસ્થા પ્રાપ્ત થવા સુધીમા બાળક પોતાનું જ્ઞાન વધારી શકે છે, અને ચારિત્રનો વિકાસ કરી શકે છે તપ, સંયમ અને સાધુના આચાર વિચારથી પણ તે પુરેપુરો વાકેફ થઇ જાય છે તેથી સજ્ઞાન અવસ્થા પ્રાપ્ત થનાર તેના માટે ભાવિ જીવનની પસંદગીના બન્ને રસ્તા ખુલ્લા રહે છે જો સંસાર અવસ્થામા પાછુ આવવુ હોય તો, એના માટે સર્વ પ્રકારના સાધનો, અને તે અવસ્થામા સ્થિર થવા માટેનુ સ્થાન જળવાઇ રહેલુ હોય છે, અને ત્યાગમાર્ગે જીવન વ્યતીત કરવાની મહેચ્છા હોય તો તે માટેનો રસ્તો ખુલ્લોજ હોય છે એટલે વારસા વિગેરેના હક્કોને ત્યાગ કરવાના કરારને સરકાર ગેરકાયદો માની લે તે સામે અમારો કોઇ પણ જાતનો વિરોધ નથી અજ્ઞાનપણા સબંધે એમ દલીલ કરવામા આવે છે, કે બાળક બાલ્ય વયમા સજ્ઞાનપણુ પામેલુ હોતુ નથી તે વખતે તેનામા ત્યાગના સંસ્કારો રેડવા અને તે નિમિત્તે તેનુ જીવન નિરસ બનાવી દેવુ એ અનર્થ છે સાથે સાથે સરકાર અઢાર વર્ષની ઉમર પછી, પ્રત્યેક વ્યક્તિને સનાન

પણ પ્રાપ્ત થયાનું નીકાળી લે છે અને તેમાં વચ્ચે હાથ નાખવા ઇચ્છતી નથી આહીં એક વસ્તુ સિદ્ધ થાય છે, કે સરકારના દૃષ્ટિબિંદુએ સજ્ઞાનપણાનું માપ ઉમર ઉપરથી કાઢવામાં આવે છે, અને સરકારના દૃષ્ટિબિંદુ પુરતું તે માપ વ્યાજબી પણ છે કારણ કે સરકારનો સબંધ આ શરીર સાથે છે, અને અઢાર વર્ષે આ શરીર અને તેના પ્રત્યેક અંગનો સંપૂર્ણ વિકાસ પુરાયાય છે એટલે તે ઉમરને સરકાર, સજ્ઞાનપણું પ્રાપ્ત થયાની ઉમર ગણી શકે પણ આધ્યાત્મિક દૃષ્ટીથી જોનારને મન, ઉમરની કાંઈજ કિંમત નથી એ સર્વાનુમતે કબુલ કરાએલી વાત છે કે 'આત્મા અમર છે, અનાદિ કાળથી અનંતાભવ ભ્રમણ કરી રહ્યો છે, અને પુન્ય અગર પાપના સંસ્કારો દરેક ભવમાં તે પોતાની સાથે લઈ જાય છે અને સારા અગર નરસા કર્મના ઉદય મુજબ તે સુખદુઃખ ભોગવે છે, આપણે પણ નજરે નીહાળીએ છીએ કે કેટલાક પુન્યશાળી બાળકોમાં જે બુદ્ધિ અને ગાંભિર્ય આપણે અનુભવીએ છીએ, તે યુવાનોમાં પણ નથી જણાતું તેથી શાસ્ત્રકારોએ સજ્ઞાનપણું એટલે મનુષ્ય ભવ પ્રાપ્ત થયા પછી આત્મહિત સાધવા માટેની યોગ્ય ઉમર આઠ વર્ષની નક્કી કરેલી છે, અહિંઆ આપણે ભુલવું ન જોઈએ કે આ ઉમર આધ્યાત્મિક માર્ગની યોગ્યતાની દૃષ્ટીએ નક્કી થયેલી છે અને તે રીતે નક્કી કરવામાં ઘણીજ દીર્ઘદૃષ્ટી વપરાએલી છે બાળકના જન્મથી આઠ વર્ષ લગીમાં એનું શરીર નિયમીત અને મગજ ગ્રહણ કરી શકે તેટલું વિકસીત થઈ જાય છે, અને સામાન્યત પાંચ વર્ષથી અને છેવટે આઠ વર્ષથી તો બાળક ભાવી જીવનની તૈયારીઓ શરૂ કરે છે વડોદરા સરકારે આ વસ્તુ સ્વીકારેલી છે, અને તેથીજ ભાવિ પ્રજાને સંસ્કારી બનાવવા માટે ફરજીયાત કેળવણી આપવાનો કાયદો છે શ્રીમંત સરકારના ધ્યાન ઉપર અમો લાવવા માગીએ છીએ કે, ભાવિ પ્રજામાંથી જેમણે ગ્રહસ્થાશ્રમી થવું છે, તેઓ માટે તો આ કાયદો અત્યંત આવશ્યક અને

આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિથી જોનારને ઉપરની કંઈજ કિંમત નથી

આવકારદાયક છે પણ જેને સર્વસ્વનો ત્યાગ કરવો છે તેને માટે શુ ? આપ પણ સ્વીકારો છો કે કેળવણી માટેનો કાળ આઠથી અઢાર વર્ષનો છે આ કાળ દરમીયાન જે વિષયોનુ જેટલુ જ્ઞાન, બાળક પ્રાપ્ત કરી શકે છે, તેટલા પુરતો તે વિષયમા, તેના ભાવિ જીવનમા તે ઝળકે છે તો ગૃહસ્થાશ્રમી માટે તે આશ્રમમા પ્રવેશ કરવાની લાયકાત પ્રાપ્ત કરવા માટેના રાજ્ય તરફથી દરેક પ્રજાજનને સપૂર્ણ સાધનોની પ્રાપ્તિ, અને તે માટે ફરજીયાત કાયદો જ્યારે ત્યાગીઓ માટે એ પૂર્વ તૈયારીની અવસ્થામા કાઇ પણ કરવા માટે સખત દડ અને શિક્ષા કરવાનુ કાઇ કારણ ? શ્રીમત સરકાર ઉડો વિચાર કરતા જોઇ શકશે, અને કબુલશે કે ફરજીયાત કેળવણીનો કાયદો અને આ સગીર દીક્ષા માટેનો પ્રતિબધક કાયદો એ બન્ને પરસ્પર વિરોધી કાયદા છે એક બાળકને પૂર્વ અવસ્થાના કાળમા જે જીવનથી તદ્દન અળગો રાખવામા આવે તેજ જીવનમા પૂર્ણ અવસ્થાએ પહોચ્યા પછી પ્રવેશ કરનાર શુ કરી શકે તે સ્હેજે સમજાય તેવુ છે ગૃહસ્થ બનવા માટે વર્ષોની પૂર્વ તૈયારીઓ માટેના સાધનો અને તે સાધનોનો ફરજીયાત ઉપયોગ કરવાને ફરજ કરવાની આવશ્યકતા જે સરકારને સમજાઇ છે, અને અમલમા મૂકી છે, તેજ સરકાર જ્યા માત્ર જ્ઞાનજ આપવામા આવતુ નથી પણ સાથેજ ચારિત્રના વિકાસ તરફ પ્રભુ ધ્યાન આપવામા આવે છે અને તે ચારિત્ર વિકાસને નાનપણથી જ્ઞાન વડે સ્થિર કરવામા આવે છે તે ત્યાગ માર્ગનો પ્રતિબધ કરે, તેમા ત્યાગ માર્ગની ભયકર અદેખાઇ સમાન જણાય છે અને એ પરમ પવિત્ર ત્યાગ માર્ગ માટે આટલા બધા કાકુઓ કરતા પણ વધારે જુલમી કાયદો કરવા માટેના કારણો અમે જાણવા ઇતેજાર છીએ

(૫) પ્રત્યેક સરકારના ન્યાયમદિરમા સાચુ બોલવાની ફરજીયાત પ્રતિજ્ઞા લેવા માટેનો કાનુન હોય છે અને ન્યાયમૂર્તિ રૂબરૂ

કાઈ પણ નિવેદન કરતા પહેલા પ્રત્યેક શખ્સને સાચુ બોલવાની પ્રતિજ્ઞા ફરજીયાત લેવી પડે છે અને તેવી પ્રતિજ્ઞા લેવાનો ઇન્કાર કરનાર શખ્સને શિક્ષાને પાત્ર ઠરાવી રાજ્ય શિક્ષા કરે છે માત્ર ન્યાયમા મદદ કરવા ખાતર પ્રપચમહામાની માના એજ વતની જે રાજ્ય ફરજીયાત લેવરાવે છે તેજ રાજ્ય સાચા સુખની શોધ માટે અહિંસા, સત્ય, ચોરી નહિ કરવી બ્રહ્મચર્ય પાળવુ અને પરિગ્રહ રાખવો નહિ, એ પાચ મહાવ્રતોની આ જીવનપર્યંતની મરજીયાત પ્રતિજ્ઞા લેનારાઓને એક ક્ષણભર પણ કેમ રોકી શકે ! બલ્કે તેવા ઓને પોતાની પ્રતિજ્ઞાઓના પાલનમા સર્વ પ્રકારની મદદ આપવા હરેક પળે તૈયાર જરૂર રહે

દીક્ષા માટે બાલવય વધારે અનુકૂળ છે

(૬) જરા ઉંડો વિચાર કરતા મ્હેજે સમજાય છે કે દીક્ષિત થવા માટે યુવાવસ્થા કરતા બાલ્યવય વધારે અનુકુળ છે, કારણ કે યુવાવસ્થા એ જવાબદારીઓ અદા કરવા માટેનો કાળ છે જ્યારે બાલ્યવય ભાવિ જીવનની પૂર્વ તૈયારીઓ માટેનો કાળ છે યુવાવસ્થા પ્રાપ્ત થતા સુધીમા બાળક કોઈક અપવાદો સિવાય, મોટે ભાગે ભાવિ જીવનની પૂર્વ તૈયારીઓ એટલે શિક્ષણ વિગેરે લેતો હોય છે અને પોતાના માતપિતા, વડિલ અગર પાલક તેનુ પોષણ કરે કરે છે જ્યારે યુવાવસ્થાએ પહોચેલો યુવક પોતાની સ્ત્રી, સતાનો અને કુટુબના ભરણપોષણ માટેની જવાબદારીઓ અદા કરતો હોય છે આ બધી જવાબદારીઓ છોડીને એક યુવક ત્યાગમાર્ગે વળે તેના કરતા જેને જવાબદારીઓ નથી સ્વીકારી, અને જેનુ જીવનક્ષેત્ર પોતાના વ્યક્તિત્વ પુરતુજ છે, એવા બાળ દિક્ષિત પોતાની જાતને અને સમાજને વધારે લાભ કરતા છે

(૭) એમ દલીલ કરવામા આવે છે કે બાળકને ત્યાગી જીવનની સર્વતૈયારીઓ કરાવાય પણ માત્ર દિક્ષાનો સસ્કાર ન અપાય તો શુ ?

આ દલિલ-સિદ્ધાત તરીકે વિચારમા જ્યા લગી હોય, ત્યા લગી કાંઈક ઠીક છે, પણ વ્યવહારમા ઉતારવી તેટલીજ મુશ્કેલ છે (૧) એ નિર્વિવાદ છે-કે ત્યાગના સસ્કારો ખીલવવા માટે ત્યાગીઓનો નિયમિત ચાલુ સહવાસ અને સમાગમ હોવો જોઇએ આ સમાગમ તે સસ્થામા ભળ્યા સિવાય, એટલે દીક્ષાના સસ્કાર લીધા સિવાય કોઇને પણ મળવો મુશ્કેલ છે કારણ કે જૈન સાધુઓ એક ગામથી બીજે ગામ વિહાર કરતા હોય અને તેઓ જ્યા જાય, ત્યા પોતાની પાસે કાંઈપણ પરિગ્રહ ન રાખવાથી કેવળ ભિક્ષા ઉપર જીવે છે તેથી તેમની સાથે તેમની માફક ભિક્ષા ઉપર ન જીવતો હોય તેવો માણસ નભી શકતો નથી અને જૈન સાધુના આચાર મુજબ તેઓની ભિક્ષામાથી દીક્ષિત થયા સિવાયનાને તેઓ કાંઈપણ આપતા નથી. એટલે તેમનો સમાગમ ચાલુ રાખવો અશક્ય થઈ પડે છે જૈન શાસ્ત્રો કેવળ ત્યાગમાર્ગના પોષક હોવાથી, ત્યાગની ઉત્તરોત્તર ભુમિકાના ગ્રથો વાચવાની લાયકાતો પ્રાપ્ત કરવા અમુક પ્રકારના તપ વિગેરે કરી ત્યાગના સસ્કારોને જીવનના ઉતારવાના વિધાનો જૈન શાસ્ત્રકારોએ નક્કી કરેલા છે, અને તે પ્રકારના તપ વિગેરે ન કરી શકતા હોય, તેઓને માટે તે શાસ્ત્રો વાચનાની મનાઈ છે કારણ કે તે વસ્તુ માટેની લાયકત પ્રાપ્ત થયા પહેલા જાણે તો અનર્થ ના સભવ રહે છે તેથી યુવાવસ્થા પ્રાપ્ત થતા પહેલા એટલે ભાવિ જીવનની તૈયારીના કાળમા તમામ જૈન શાસ્ત્રોના અભ્યાસની લાયકાતનુ પ્રમાણપત્ર મેળવવા માટે દીક્ષા સસ્કાર એ પ્રથમ જરૂરી વસ્તુ છે

પદવી પ્રદાનથી કાંઈક નવુ તેજ અને નવી શક્તિ આવ્યાનુ સર્વત્ર સ્વીકારાએલુ છે, અને તેથી [illegible] વીગેરેમા પદવી પ્રદાન, અગર સસ્કારો આપવાની [illegible] આવે છે ધારાસભાઓમા અને ઉચી જવાબ [illegible]

વફાદારીના સોગન લેવાની ક્રિયા–ન્યાયમંદિરોમાં સાચુ બોલવાની પ્રતિજ્ઞા કરાવવાની ક્રિયા વિગેરે રાજ્યો તરફથી ફરજીયાત કરાવવામા આવે છે સાધુ સસ્થામા પણ એજ સ્થિતિ છે અને તેથીજ પદવી પ્રદાનથી મળતી ચેતનાનો લાભ દીક્ષાભિલાષીને આપવાની ખાતર દીક્ષા પ્રદાનની ક્રિયા કરવામા આવે છે, અને એ ક્રિયા જેટલી બને તેટલીવહેલી કરી શકાય તેમ વધારે હિતકર છે

જ્ઞાન સદ્દવર્તનને લાવે છે અને હોય તેને ટકાવે છે પણ બદીમા ફસાયેલાઓને થયેલુ જ્ઞાન સદ્દવર્તનમા લાવનાર ભાગ્યેજ બને છે કારણ કે જ્ઞાનની સદ્માર્ગ તરફની પ્રેરણાના કરતા બદીનુ બળ ઘણુજ દરજ્જે વધારે હોય છે આ મા અનેક જન્મોથી બદીઓથી ટેવાયેલો છે અને કેટલાક દાખલાઓમા તો બદીવાળાને મળેલુ જ્ઞાન બદીઓને જુદાજુદા તર્કોથી પોષનાર બને છે દરેક આર્યને સસાર કારાગાર વિષય સુખો વિષ સમાન અને મૃત્યુનુ અકસ્માત આગમનનુ જ્ઞાન હોયજ છે પરતુ સસારની બદીથી કોઈકજ ભાગ્યશાળી છૂટી શકે છે આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે આત્મા બદીમા ફસાય તે પહેલાજ સદ્દવર્તનમા દાખલ થવુ ઉચિત છે કે જેથી પોતાને મળતુ શાસ્ત્રીય તત્વજ્ઞાન સદ્દવર્તનને પોષનારૂ અને ટકાવનારૂજ થાય

જે સરકાર બાળકને સજ્ઞાન અવસ્થા પ્રાપ્ત થવાનો ઈન્કાર કરે છે, તેજ સરકારનો ફોજદારી કાયદો સાત વર્ષ પછીથી બાળકને સજ્ઞાન બનવાનુ સ્વીકારે છે અને તે સજ્ઞાન બન્યાના કારણોની તપાસ કરી તેને સજા પણ કરે છે અને ચારી ગીને બાળકોને ફાસીની સજા કરવા સુધીના કેસો પણ બનેલા છે —તો ફોજદારી કાયદાઓ જે રાજ્યે પોતાની અને પ્રજાની સલામતી માટે રચેલા હોય છે, તે કાયદા મુજબ બાળકનુ નજ્ઞાનપણામા થયેલુ પાપાચરણ સ્વીકારાય છે, તેજ રાજ્ય સન્યાસ દીક્ષાથી થતા પાપાચરણ–

નિરોધના કાર્યમાં સજ્ઞાનપણાનો ઈન્કાર કરી રોકાણ કરે યા એને શિક્ષાપાત્ર ઠરાવે તે ન્યાયની દૃષ્ટિએ વ્યાજબી ગણાય નહિ ૧૪ વર્ષનો એક છોકરો પોતાની મરજીથી તેના માબાપની રજા સિવાય કોઈની જોડે સર્વ્યા ચાલ્યો જાય તો પણ તેમાં ફોજદારી ગુન્હો (મનુષ્ય હરણ) બનતો નથી તો પછી વાલીની રજાથી અને પોતાની મરજીથી તેજ છોકરો આમ કલ્યાણને માટે ત્યાગ અંગીકાર કરે તેમાં ફોજદારી ગુન્હો બને અને તે ત્યાગ દેનાર, અને દેવરાવનારને શિક્ષાપાત્ર ઠરાવવા માટે ફોજદારી કાયદો થાય એ કેટલું ખોટું છે, તે શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકાર વિચારશે એવી અમો આશા રાખીએ છીએ

આ બધી દલીલો જાહેર જનતા અને વડોદરા રાજ્ય સમક્ષ મુકી અમો કહીએ છીએ કે ત્યાગ માર્ગ એ પ્રત્યેક મનુષ્યના આદર્શરૂપ, ત્રિકાળ અબાધિત સ્વીકારવા લાયક માર્ગ છે અને તેના સામે વિરોધ કરવો એ આ અપમાન કરવા બરાબર છે, અસ્થાને છે, ન્યાય વિરુદ્ધ છે અને નહિ ઈચ્છવા યોગ્ય છે વડોદરા રાજ્યનો સન્યાસ દીક્ષા પ્રતિબંધ એક, ભ્રમણામાંથી ઉત્પન્ન થયેલો—નહિ ઈચ્છવા યોગ્ય આત્મહિતઘાતક નિબંધ છે, માટે તેની અયોગ્યતાનો વિચાર કરી નામદાર ગાયકવાડ સરકાર તે તરતજ રદ કરી વફાદાર શાન્ત અને ધર્મપ્રેમી કોમના અંતઃકરણને દુભવાતા બચાવશે એવી અમો સંપૂર્ણ આશા સાથે વિરમીએ છીએ

ૐ

શાન્તિઃ શાન્તિ શાન્તિ

બારમી સદીથી

ઓગણીસમી સદી લગીમા

થયેલા

મગીર દીક્ષિતોની

ના મા વ લિ.

	આચાર્યનુ નામ	ગચ્છ	જન્મ સવત	દીક્ષા મવત	દીક્ષા લેતા વખતની ઉમર	આચા પદ
૧	શ્રી હેમચદ્ર સૂરિ	પૂર્ણતનગચ્છ	૧૧૪૫	૧૧૫૪	૯ વર્ષ	૧૧૬
૨	શ્રી મહેન્દ્રસિહ સૂરિ	અચનગચ્છ	૧૨૨૮	૧૨૩૭	૯ વર્ષ	૧૨૬
૩	શ્રી જીનપદ્મ મૂરિ	ખરતરગચ્છ	૧૩૭૨	૧૩૭૮	૬ વર્ષ	૧૩૯૦
૪	શ્રી મેરતુગ સૂરિ	અચનગચ્છ	૧૪૦૩	૧૪૧૮	૧૫ વર્ષ	૧૪૨૮
૫	શ્રી લક્ષ્મીસાગર સૂરિ	તપગચ્છ	૧૪૬૪	૧૪૭૦	૬ વર્ષ	૧૫૦૮
	શ્રી સમરચદ સૂરિ	પાર્શ્વચદ્ર સૂરિગચ્છ	૧૫૬૦	૧૫૭૫	૧૫ વર્ષ	૧૬૦૪
	શ્રી હીરવિજય સૂરિ	તપગચ્છ	૧૫૮૩	૧૫૯૬	૧૩ વર્ષ	૧૬૧૦
	શ્રી જીનચદ સૂરિ	,,	૧૫૯૪	૧૬૦૪	૮ વર્ષ	૧૬૧૨
	શ્રી કલ્યાણમાગર સૂરિ	અચનગચ્છ	૧૬૩૩	૧૬૪૨	૯ વર્ષ	૧૬૪૯
	શ્રી જીનસાગર સૂરિ	,,	૧૬૫૨	૧૬૬૧	૯ વર્ષ	૧૬૭૪
	શ્રી જ્ઞાનસાગર ઉર્ફે શ્રી ઉદયસાગર સૂરિ	ખરતરગચ્છ	૧૭૬૩	૧૭૭૭	૧૪ વર્ષ	૧૭૯૭
	શ્રી જીનચદ્ર સૂરિ	,,	૧૭૨૯	૧૭૩૮	૯ વર્ષ	૧૭૮૫
	શ્રી જીનવિજય સૂરિ	,,	૧૭૮૭	૧૭૧૩	૬ વર્ષ	૧૭૮૫
	શ્રી જીનમુક્ત	,	૧૮૦૩	૧૮૧૫	૧૨ વર્ષ	—
	શ્રી જીનઉદય સૂરિ	,,	૧૮૩૨	૧૮૪૩	૧૧ વર્ષ	૧૮૭૫

	અચાર્યનુ નામ	ગચ્છ	જન્મ સવત	દીક્ષા સવત	દીક્ષા લેતા વખતની ઉમર	આચાર્ય પદ
૧૬	શ્રી દેવસૂરિ	તપગચ્છ	૧૧૪૩	૧૧૫૨	૮ વર્ષ	૧૧૭૪
૧૭	શ્રી સોમપ્રભસૂરિ		૧૩૧૦	૧૩૨૧	૧૧ વર્ષ	૧ ૩૨
૧૮	શ્રી જયાનંદસૂરિ	,	૧૩૮૦	૧૩૯૨	૧૨ વર્ષ	૧૪૨૦
૧૯	શ્રી જ્ઞાનસાગરસૂરિ	,,	૧૪૦૫	૧૪૧૭	૧૨ વર્ષ	૧૪૪૧
૨૦	શ્રી કુલમંડનસૂરિ	,	૧૪ ૮	૧૪૧૭	૮ વર્ષ	૧૪૪૨
૨૧	શ્રી સોમસુંદરસૂરિ	,	૧૪૩૦	૧૪૩૭	૭ વર્ષ	૧૪૫૭
૨૨	શ્રી મુનિસુંદરસૂરિ	,	૧૪૩૬	૧૪૪૩	૭ વર્ષ	૧૪૭૮
૨૩	શ્રી વસુંદરસૂરિ		૧ ૮૬	૧૪૦૪	૮ વર્ષ	૧૪૨૦
૨૪	શ્રી રત્નશેખરસૂરિ		૧૪૫૭	૧૪૬૩	૬ વર્ષ	૧૫૦૨
૨૫	શ્રી લક્ષ્મીસાગરસૂરિ		૧૪૬૪	૧૪૭૦	૬ વર્ષ	૧૫૦૮
૨૬	શ્રી આનંદવિમલસૂરિ		૧૫૪૭	૧૫૫૨	૫ વર્ષ	૧૫૭
૨૭	શ્રી વિજયદાનસૂરિ		૧૫૫૩	૧૫૬૨	૮ વર્ષ	૧૫૮
૨૮	શ્રી વિજયસેનસૂરિ		૧૬૦૪	૧૬૧૩	૯ વર્ષ	—
૨૯	શ્રી વિજયદેવસૂરિ	,	૧૬૩૪	૧૬૪૩	૮ વર્ષ	—
૩૦	[illegible]		૧૬૪૪	૧૬૫૪	૧૦ વર્ષ	૧૬૮

આચાર્યનું નામ	ગચ્છ	જન્મ સવત	દીક્ષા સવત	દીક્ષા લેતી વખતના ઉમર	આચા[ર્ય] પદ
શ્રી વિજયપ્રભસૂરિ	તપગચ્છ	૧૬૭૭	૧૬૮૬	૯ વર્ષ	૧૭૧
શ્રી વિજયરત્નસૂરિ	,	૧૭૧૧	૧૭૧૭	૬ વર્ષ	૧૭૩
શ્રી વિજયક્ષમાસૂરિ	,,	૧૭૩૨	૧૭૩૯	૭ વર્ષ	૧૭૭
શ્રી સૌભાગ્યહર્ષસૂરિ	લઘુ પૌશાલિક ગચ્છ	૧૫૫૫	૧૫૬૩	૮ વર્ષ	૧૫૮
શ્રી સોમવિમલસૂરિ	,,	૧૫૭૦	૧૫૭૪	૪ વર્ષ	૧૫૯
શ્રી આનંદસોમસૂરિ		૧૫૯૬	૧૬૦૧	૫ વર્ષ	૧૬૨
શ્રી હેમસોમસૂરિ	,	૧ ૭૩	૧૬૩૦	૭ વર્ષ	૧૬૩
શ્રી વિજયતિલકસૂરિ	આણંદ સૂરિ ગચ્છ	૧૬-૫	૧૬૧૪	૯ વર્ષ	૧૬૭૩
શ્રી વિજયાણંદસૂરિ	,,	૧૬૪૨	૧૬૫૧	૯ વર્ષ	૧૬૭
શ્રી વિજયરાજસૂરિ	,	૧૬૭૯	૧૬૮૯	૧૦ વર્ષ	૧૭૦૪
શ્રી વિજયમાનસૂરિ	,	૧૭૦૭	૧૭૧૯	૧૨ વર્ષ	૧૭૩૬
શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિ	તપગચ્છ (વિમલશાખા)	૧૬૯૮	૧૭૦૨	૮ વર્ષ	૧૭૪૮
શ્રી લક્ષ્મીસાગરસૂરિ	તપગચ્છ (સાગર શાખા)	૧૭૨૮	૧૭૩૬	૮ વર્ષ	૧૭૪૫
શ્રી પાર્શ્વચંદ્રસૂરિ	નાગપુરીય તપગચ્છ	૧૫૩૭	૧૫૪૬	૯ વર્ષ	૧૭૬૫
શ્રી નેમીચંદ્રસૂરિ	,	૧૭૩૧	૧૭૪૦	૯ વર્ષ	૧૭૫૦

	આચાર્યનું નામ	ગચ્છ	જન્મ સંવત	દીક્ષા સંવત	દીક્ષા લેતી વખતની ઉમર	આચાર્ય પદ
૪૬	શ્રી માણિક્યચંદ્રસૂરિ	નાગપુરીય તપગચ્છ	૧૭૪૬	૧૭૫૭	૧૧ વર્ષ	૧૭૬૧
૪૭	શ્રી ભાનુચંદ્રસૂરિ	"	૧૮૦૩	૧૮૧૫	૧૨ વર્ષ	૧૮૨૩
૪૮	શ્રી વિવેકચંદ્રસૂરિ	"	૧૮૦૯	૧૮૨૦	૧૧ વર્ષ	૧૮૩૭
૪૯	શ્રી અજીતસિંહસૂરિ	અંચળગચ્છ	૧૨૮૩	૧૨૯૧	૮ વર્ષ	૧૩૧૪
૫૦	શ્રી દેવેંદ્રસિંહસૂરિ	"	૧૨૯૯	૧૩૦૬	૭ વર્ષ	૧૩૨૩
૫૧	શ્રી ધર્મપ્રભસૂરિ	"	૧૩૩૧	૧૩૪૧	૧૦ વર્ષ	૧૩૫૯
૫૨	શ્રી સિંહતિલકસૂરિ		૧૩૪૫	૧૩૫૨	૭ વર્ષ	૧૩૭૫
૫૩	શ્રી મહેન્દ્રપ્રભસૂરિ		૧૩૬૩	૧૩૭૫	૧૨ વર્ષ	૧૩૯૩
૫૪	શ્રી જયકીર્તિસૂરિ		૧૪૩૩	૧૪૪૪	૧૧ વર્ષ	૧૪૬૭
૫૫	શ્રી સિદ્ધાંતસાગરસૂરિ	"	૧૫૦૬	૧૫૧૨	૬ વર્ષ	૧૫૪૧
૫૬	શ્રી ભવસાગરસૂરિ	"	૧૫૧૦	૧૫૨૦	૧૦ વર્ષ	૧૫૬૦
૫૭	શ્રી ગુણનિધાનસૂરિ		૧૫૪૮	૧૫૫૨	૪ વર્ષ	૧૫૮૪
૫૮	શ્રી કલ્યાણસાગરસૂરિ	"	૧૬૩૩	૧૬૪૨	૯ વર્ષ	૧૬૪૯
૫૯	શ્રી અમરસાગરસૂરિ	"	૧૬૯૪	૧૭૦૫	૧૧ વર્ષ	૧૭૧૫
૬૦	શ્રી વિદ્યાસાગરસૂરિ	"	૧૭૪૭	૧૭૫૬	૯ વર્ષ	૧૭૬૨

આચાર્યનું નામ	ગચ્છ	જન્મ સંવત	દીક્ષા સંવત	દીક્ષા લેતી વખતની ઉંમર	આચાર્ય પ
શ્રી ઉદયસાગરસૂરિ	અચલગચ્છ	૧૭૬૩	૧૭૭૭	૧૪ વર્ષ	૧૭૯[illegible]
શ્રી કીર્તિસાગરસૂરિ	,,	૭૯૬	૧૮૦૯	૧૩ વર્ષ	૧૮૨૩
શ્રી મુક્તિસાગરસૂરિ	,,	૧૮૫૭	૧૮૬૭	૧૦ વર્ષ	૧૮૯૨
શ્રી રત્નસાગરસૂરિ	,,	૧૮૯૨	૧૯૦૫	૧૩ વર્ષ	૧૯૧[illegible]

નોંધ—અત્રે તો અમોએ ફક્ત સાતમો વર્તમાન થઈ ગયેલા અને પટ્ટાવલીમાં કે ગ્રંથાદિમાં માત્ર ઉપલબ્ધ થયેલ અમુક સગીર દીક્ષિતોની યાદી પ્રસિદ્ધ કરી છે પણ પ્રભુ મહાવીરના નિર્વાણ પછી આજસુધીમાં સાડાચોવીસો વર્ષમાં પટ્ટાવલી કે ગ્રંથાદિમાંથી ઉપલબ્ધ સિવાયના હજારો સગીરોએ દીક્ષા લઈ સ્વ અને પર કલ્યાણ કર્યું છે પૂજ્ય ૧૦૦૮ આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયનેમિ સૂરિશ્વરજી પૂજ્ય ૧૦૦૮ આચાર્ય મહારાજ શ્રી સાગરાનંદ સૂરિશ્વરજી અને બીજા વર્તમાનના ધુરંધર આચાર્ય વર્ગો પણ સગીર દીક્ષિતો છે

	આચાર્યનું નામ	ગચ્છ	જન્મ સવત	દીક્ષા સવત	દીક્ષા લેતી વખતની ઉમર	આચાર્ય પ
૧૧	શ્રી ઉદયસાગરસૂરિ	અચલગચ્છ	૧૭૬૩	૧૭૭૭	૧૪ વર્ષ	૧૭૯૭
૧૨	શ્રી કીર્તિસાગરસૂરિ	"	૧૭૯૬	૧૮૦૯	૧૩ વર્ષ	૧૮૨૩
૧૩	શ્રી મુક્તિસાગરસૂરિ	"	૧૮૫૭	૧૮૬૭	૧૦ વર્ષ	૧૮૯૨
૧૪	શ્રી રત્નસાગરસૂરિ	"	૧૮૯૨	૧૯૦૫	૧૩ વર્ષ	૧૯૧૪

નોંધ—અત્રે તો અમોએ ફક્ત સાતમા વર્ષમાંજ થઈ ગયેલા અને પટ્ટાવલીમાં કે ગ્રંથાદિમાં માત્ર ઉપલબ્ધ થયેલ અમુક સગીર દીક્ષિતોની યાદી પ્રસિદ્ધ કરી છે પણ પ્રભુ મહાવીરના નિર્વાણ પછી આજસુધીમાં સાડાચોવીસો વર્ષમાં પટ્ટાવલી કે ગ્રંથાદિમાંથી ઉપલબ્ધ સિવાયના હજારો સગીરોએ દીક્ષા લઈ સ્વ અને પર કલ્યાણ કર્યું છે પૂજ્ય ૧૦૦૮ આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયનેમિ સૂરિશ્વરજી પૂજ્ય ૧૦૦૮ આચાર્ય મહારાજ શ્રી સાગરાનંદ સૂરિશ્વરજી અને બીજા શાસનના ધુરંધર આચાર્ય વગેરે પણ સગીર દીક્ષિતો છે

૨ શ્રીનિશીથઆગમ પનુ ૮૭ મા પાને બીજી પુડીમાં ફરમાવ્યુ છે કે—

"अपरिपुण्णो पालो विरहारिणो भयव मणिविट्ठो ।
अम्मापिअअविदिण्णे ण पव्वयी तस्य वड्ढाय ॥१॥"

૩ 'શ્રીઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર' ટીકાવાદ વ્યાખ્યા ના પનુ ૩૨ મા પાનામા લખ્યુ છે કે—

"[अत्र]-अव्यक्ता वयसा याण्ण वर्षाणि यावत्, तदूर्ध्वं पणवृत्तेन य.।"

અપવાદ આશ્રી આઠ થી ઉમરનાને પનુ દીક્ષા આપી શકાય, એમ બતાવના આગમના આધાર —

उवसंते य मदारे णाडिगे य णाणिसिद्धन्तरे ।
अन्नाकारणजाते बाल पव्वज्ज-णुन्नाया

બા. સુ. ૨
પચ કલ્પ. ૬-૮-૧૪

उवसंते य मदारुत्ते णाडिग य य णाणिसंतरे
अन्नाकारणजाते अणुन्नाया पाव्वज्जा ॥२॥

નિ. ભા. ૮૪-૧-૭

શ્રી જિનેશ્વર દેવના આગમ સોળ વર્ષથી ઓછી ઉમ્મર સુધીજ આજ્ઞા વિના દીક્ષા આપવામા આવે તો નિષ્ફેટિકા અટલે ચોરી ગણી છે પણ સોળથી ઉપરની ઉમ્મરવાળાને માટે તેવો કાયદો નથી તે બાબતમા પણ આગમ ગ્રંથનો આધાર—

૧ શ્રીપંચકલ્પભાષ્યમા ભાષ્યકાર મહર્ષિ ૧૩ મા પત્રની બીજી પુડીમા ફરમાવે છે કે—

"मपणा तेणगसद्दे दाणी इणमो समासेण ॥
जो सो अनडिपुण्णो विरहवरिसाण भद्द अणिविट्ठो ।
तं दिक्खिन्तऽअविदिण्ण तेणा परतो भतेणो दु ॥

દીક્ષા માટે જે બાળકોને અયોગ્ય કહ્યા છે અને દોષો બતાવ્યા છે તે બાળકો આઠ વર્ષથી અંદરની ઉમરવાળા સમજવા એ વાત બતાવનાર પૂ આગમ ગ્રંથોના આધાર

वयस्स वयस्स फल अयगोले चेव होंति छक्काया ।
रातीमत्ते चारग अजसतराए य पडिनेवो ॥१॥

નિશીથ ભાષ્ય ૮૪-૧-૩

वयस्स वयस्स फलं अयगोले चेव होंति छक्काया ।
णिमित्तमतगए चारग अजसो य पडिचरो ॥१॥

પચ ક ભા ૬-૨-૬

સોળથી અધિક વરસની ઉમ્મરના આત્માઓ કોઇને પણ પૂછ્યા વિના દીક્ષા ખુશીની સાથે લઈ શકે છે માટે એ રીતે દીક્ષા લેનારાઓની સંખ્યા ઘણીજ મોટી છે એથી એના દાખલા શ્રી જૈનશાસનના કથા સાહિત્યમા તો પ્રાય પ્રત્યેક ગ્રંથમાથી મળી શકે તેમ છે એટલે તેમાં તો ઠેઠ અને આગમોમાથી પણ સંખ્યાબંધ દાખલાઓ મળી શકે તેમ છે, એ કારણથી અમુક અમુક ગ્રંથોમાથી અમુક અમુક દાખલાઓનીજ નોંધ નીચે કરવામા આવે છે

૧ શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર — ભાવદેવીયા વૃત્તિ.

અધ્યયન	પૃષ્ઠ	નામ
૧	૬	ફલ અને વિફલ
૧	૧૦	શ્રેષ્ઠિ પુત્ર
૨	૨૯	ચાર વણિકોની દીક્ષા
૨	૩૩	એક રાજપુત્રની દીક્ષા.

૨	૫-	શ્રી 'સ્કન્દક' નામના રાજપુત્રની પાંચસો મનુષ્યો સાથે દીક્ષા
૨	૭૪	રાજપુત્રની દીક્ષા.
૨	૭૬	"
૧૨	૨૬૦	પુરોહિતની દીક્ષા
૧૪	૩૦૨	૬ આત્માઓની દીક્ષા.
૧૮	૩૩૭	દશહજાર રાજાઓની દીક્ષા
૧૮	૩૪૮	શ્રી સનત્કુમાર ચક્રવર્તિની દીક્ષા
૧૮	૩૫૧	સાઠ હજાર નારીઓ સાથે ઇન્દુષેણ અને બિન્દુષેણની દીક્ષા.
૧૮	૩૭-	શ્રી દશાર્ણભદ્રરાજાની દીક્ષા

૨ શ્રી કલ્પસૂત્ર સુબોધિકા

વ્યાખ્યાન	પૃષ્ઠ	નામ
૧	૧૭	એક હજાર ને આઠ વણિક પુત્રો સાથે શ્રી કાર્તિક-શેઠની દીક્ષા
૬	૧૧૮	શ્રી ઇન્દ્રભૂતિજી આદિ (૪૪૦૦) ચાર હજાર ચારસોની દીક્ષા
૮	૧૬૧	શ્રી શય્યંભવ સ્વામિની દીક્ષા
૮	૧૬૨	શ્રી સ્થૂલભદ્રજીની દીક્ષા.
૮	૧૬૮	શ્રી ધનગિરિજીની દીક્ષા.

૩ શ્રી ઉપદેશ માળા

પૃષ્ઠ	નામ
૯૪	ચાર ગોવાળીઆઓને દીક્ષા
૧૬૫	ગર્ભવતી પત્નીને મૂકીને દીક્ષા

૪ શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર બૃહદવૃત્તિ

પૃષ્ઠ	નામ
૮૯	ચાર વણિકની દીક્ષા

૫ શ્રી ભગવતી સૂત્ર ભાગ બીજો

પૃષ્ઠ	નામ
૪૫૮	શ્રી ઋષભદત્ત અને દેવાનંદાની દીક્ષા
૫૧૮-૧૯	શિવરાજર્ષિની દીક્ષા

૬ શ્રી ત્રિષષ્ઠિ સલાકા પુરૂષ ચરિત્ર.

પર્વ	પૃષ્ઠ	નામ
૧	૭૧	ચાર હજારની દીક્ષા
૧	૯૧	૧૧૯૯ ની દીક્ષા
૧	૧૧૨	નમિ વિનમિની દીક્ષા
૧	૧૨૩	૯૮ ભાઈઓની દીક્ષા
૧	૧૮૦	દશ હજાર [illegible] ની દીક્ષા
[illegible]	૯૯	એક રાજાની દીક્ષા
૨	૧૦૭	એક રાજાની દીક્ષા
૨	૧૦૮	અનેક [illegible] અને મંત્રીઓની [illegible] પુત્રો સાથે દીક્ષા
૭	૧૧	શ્રી વૈશ્ર[illegible]ની દીક્ષા
૭	૨૮	શ્રી [illegible]ની દીક્ષા
૭	૪૧	શ્રી [illegible] ૨૮ની દીક્ષા
૭	૧૨૨	શ્રીમતી [illegible]ની દીક્ષા
૭	૧૨૬	શ્રી [illegible] ૨૫૦ પુત્રોની દીક્ષા
૭	૧૨૭	શ્રી [illegible]ના બે પુત્રની દીક્ષા
૭	૧૨[illegible]	[illegible] દીક્ષા.

૮	૯૯	અનેકની દીક્ષા.
૮	૧૦૩	અનેકની દીક્ષા
૧૦	૮૪-૫	શ્રી આદ્રકુમારની દીક્ષા.
૧૦	૧૧૮	એક ખેડુતની દીક્ષા

શ્રી જીનેશ્વર દેવના શાસનમા આઠથી સોળ સુધીની ઉમ્મરના સગીરને તેમના માતપિતાદિકની સમ્મતિથી દીક્ષા આપવાનુ સ્પષ્ટ વિધાન છે એ કારણથી તેવી સગીર દીક્ષાઓ પણ સખ્યાબધ થઇ છે તેમાના પણ અમુક અમુક પ્રસગો અમુક અમુક શાસ્ત્રોમાથી અહીં મુકવામા આવ્યા છે--

૧ શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર ભાવ દેવીયા વૃત્તિ

અધ્યયન	પૃષ્ઠ	નામ.
૨	૨૬	પોતાના પુત્ર સાથે હસ્તીમિત્ર શેઠની દીક્ષા.
૨	૨૮	પુત્ર સાથે ધનમિત્રની દીક્ષા
૨	૩૧	'અરહન્નક' નામના પુત્ર સાથે માતપિતાની દીક્ષા
૨	૫૪	શ્રેષ્ઠિ પુત્રની દીક્ષા
૨	૫૫	સોમદત્ત અને સોમદેવની દીક્ષા.
૧૮	૩૫૨	પિતા સાથે બાળપુત્રની દીક્ષા

૨ શ્રી કલ્પસૂત્ર સુબોધિકા

વ્યાખ્યાન	પૃષ્ઠ	નામ. અને સખ્યા.
૮	૧૬૮	શ્રી વજ્ર સ્વામિજીની દીક્ષા

૩ શ્રી ઉપદેશ માલા

પૃષ્ઠ	નામ
૧૬૫	શ્રી વજ્ર સ્વામિની દીક્ષા ઝઘડો રાજદરબારે

૪. શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર બૃહદ્ વૃત્તિ

પૃષ્ઠ	નામ
૯૦	માબાપ સાથે બાળકની પણ દીક્ષા
૯૫	બાપ સાથે બાળકની દીક્ષા
૮૭	બાપ સાથે બાળકની દીક્ષા

શ્રી ત્રિષષ્ઠિ સલાકા પુરૂષ ચરિત્ર

પર્વ	પૃષ્ઠ	નામ
૧	૯૧	ઘણા બાળકોની દીક્ષા
૨	૧૦૮	ઘણા બાળકોની દીક્ષા
૭	૭૧	બાળ મુનીનો પ્રસગ
૯	૧૪૮	ઘણા બાળકોની દીક્ષા

શ્રી દઢ પ્રહારી, અર્જુનમાલી, પ્રભવ આદિ અધમ ગણાતા આત્માઓને પણ તે તે આત્માઓના ઉદ્ધારનાજ એક શુભ ઇરાદાથી ઉપકારી મહાપુરૂષોએ દીક્ષા આપ્યાના પ્રસગો શ્રી જિનેશ્વર દેવના શાસનમા ઢગલા બધ છે તેમાના કેટલાક પ્રસગો નીચે ટાકવામા આવે છે

૧ શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર

અધ્યયન	પૃષ્ઠ	નામ
૨	૫૮	શ્રી અર્જુન માલી જે રોજ છ પુરૂષો અને એક સ્રીની ઘાત કરતો હતો તેની દીક્ષા અને દીક્ષાના પ્રતાપે મુક્તિ
૪	૧૫૭	ભાઇના ઘાત કરનારને પણ દીક્ષા

૨ શ્રી ઉપદેશ માલા

પૃષ્ઠ	નામ
૫૪	દ્રમકની દીક્ષા

૧૦૦	આત્મઘાત કરવા તૈયાર થયેલાને દીક્ષા
૧૩૮–૧૩૯	ચોરના અધિપતિને પણ દીક્ષા
૧૪૧	પતિ મુનિને મારનારી સ્ત્રીને પણ દીક્ષા
૧૫૫–૧૫૬	યતિવેષ ઉપજ્ના દોષભાવથી મુનીને ભયકર આપત્તિમા મુકનારને પણ દીક્ષા
૧૭૮	આત્મઘાત માટે મજ્જ થયેલાને દીક્ષા
૨૨૪	મુનીઘાતકને પણ દીક્ષા
૨૮૮–૮૯–૯૦	'સ્ત્રી, બ્રાહ્મણ, બાલ અને ગાય' આ ચારેની હત્યા કરનારને પણ દીક્ષા
૩૭૩	સયમથી પતિત થયેલી સ્ત્રીને પણ દીક્ષા

૩ શ્રી ત્રિષષ્ઠિ શલાકા પુરૂષ ચરિત્ર

પર્વ	પૃષ્ઠ	નામ
૮	૨૧	મરવા તૈયાર થયેલા નદિપેણની દીક્ષા
૧૦	૯૭	પાચસો સાનતોને દીક્ષા

અયોગ્ય આત્માઓને અથવા સર્વને દીક્ષા તજ્ઞ આપી શકે કે જે જ્ઞાની એમ જાણે કે આ કદિ પણ દીક્ષાથી પતિત નહિ થાય આ પ્રમાણે કેટલાકો કહે છે પણ આ વાત શ્રી જીનેશ્વર દેવના શાસનમા માન્ય નથી કારણકે જ્ઞાનીઓના હસ્તે દીક્ષીત થયેલા આત્માઓ પણ દીક્ષાથી પતિત થયા છે અને કેટલાકોએ તો પતિત થઈને અનેક આત્માઓને ઉન્માગે ચઢાવ્યા છે એ બતાવનારા કેટલાક પ્રસગો અમૂક અમૂક શાસ્ત્રોમાથી અહીં ટાકવામા આવે છે —

૧ શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર

અધ્યયન	પૃષ્ઠ	નામ
૩	૧૧૯	જમાલી
૩	૧૧૯	તિષ્યગુપ્ત
૩	૧૨૧	આષાઢાસૂરિ
૩	૧૨૨	અશ્વમિત્ર
૩	૧૨૫	ગેહગુપ્ત
૩	૧૩૧	ગોષ્ઠામાહિલ
૩	૧૩૧	શિવભુતિ

૨ શ્રી ત્રિષષ્ટિ સલાકા પુરૂષ ચરિત્ર

પર્વ	પૃષ્ઠ	નામ
૧	૬૧	મરિચિની દીક્ષા
૧૦	૯૪–૯૫	આર્દ્રકુમારની દીક્ષા
૧૦	૮૬	શ્રી નંદિષેણુની દીક્ષા
૧૦	૯૭	ખેડુતને દીક્ષા

